

« EEN VERANDERING VAN TIJDPERK »

OUDER 1 EN OUDER 2...

ONLANGS stuurde Mgr. Joseph de Metz-Noblat, bisschop van Langres en voorzitter van de bisschoppelijke raad voor canonieke kwesties, een vertrouwelijke brief naar alle bisschoppen van Frankrijk. Het tijdschrift *L'HOMME NOUVEAU* maakte het schrijven echter publiek: het gaat om een voorstel om de katholieke doopakten aan te passen aan de geest van de tijd. Waar vroeger "zoon/dochter van" stond, zou nu moeten komen: "namen en voornamen van de ouders of van de andere dragers van het ouderlijk gezag".

Een Amerikaanse katholieke website, *CHURCH MILITANT*, heeft onmiddellijk begrepen wat er aan de hand is en titelt: « Een bisschop laat gender-neutrale doopsels voor homoseksuele koppels toe » (30 december 2019).

De bisschop van Langres beweert dat het om een « *probleem van vocabularium* » gaat waarop de diocesane kanselarijen gestoten zijn... De vervanging van de woorden "vader" en "moeder" door "ouder 1" en "ouder 2", op bevel van de Franse wetgever en onder druk van president Macron, die het gebruik van de termen "vader" en "moeder" een « *overblijfsel uit het verleden* » noemde, draait dus enkel om een probleem van woordenschat? De waarheid is dat de Kerk in Frankrijk volledig onderworpen is aan de Staat en zelfs niet meer *durft* ingaan tegen antichris-

telijke wetten. En in België is het al even erg. Wie heeft een van onze bisschoppen een standpunt horen innemen naar aanleiding van het recente euthanasieproces?

Als men Mgr. de Metz-Noblat volgt, zullen binnenkort de woorden "vader" en "moeder" verdwijnen uit de doopregisters, net zoals ze geschrapt zijn uit de burgerlijke administratie en het onderwijs. « *Het gaat enkel om het in rekening brengen van juridische situaties waarin de oude formulering niet meer gepast is* », verdedigt de prelaat zich. Een « *pragmatische* » houding « *zonder moreel oordeel* »... Alsof de goede God niet meer bestaat! Het is duidelijk dat de Franse bisschoppenconferentie ons voorbereidt op de erkenning van de homoseksuele verbintenissen in de Kerk.

PAUS FRANCISCUS

zegt een kruis met een reddingsvest in plaats van een Christusbeeld.

In Duitsland is men al verder gevorderd. In een interview in het dagblad *NEUE OSNABRÜCKER ZEITUNG* van 10 januari ll. vroeg Mgr. Bode, ondervoorzitter van de Duitse bisschoppenconferentie, dat de katholieke geestelijkheid zou nadenken over de mogelijkheid om homoseksuele verbintenissen te zegenen: « *Moeten we niet rechtvaardiger worden?* » vroeg hij zich af. Rechtvaardiger dan wie? Rechtvaardiger dan God die de inwoners van Sodom vernietigde wegens hun zondige praktijken? « *Vermits er heel wat positieve, goede en rechtvaardige zaken zijn* [in

homorelaties], moeten we dan niet bijvoorbeeld een zegening overwegen of iets in die aard dat niet kan verward worden met een huwelijk ? »

Ook bij ons in België zijn er pleitbezorgers van een “pragmatische” aanpak van de kwestie van de holebi's. In een boek dat hij in oktober 2016 publiceerde samen met Roger Burggraefe en Ilse Van Halst schreef de Antwerpse bisschop Johan Bonny : *« Moeten we niet evolueren naar een diversiteit van rituelen waarin we de liefdesrelatie tussen homoseksuelen ook vanuit kerkelijk en gelovig perspectief kunnen erkennen ? »* (MAG IK ? DANK JE. SORRY. VRIJMOEDIGE DIALOOG OVER RELATIES, HUWELIJK EN GEZIN). Alles wordt nog in vraagvorm geformuleerd... maar de uitroptekens zijn wellicht niet meer veraf.

Het tekent hoe ver de Kerk bereid lijkt te gaan in de erkenning van de “tekenen des tijds”, zoals het in het fraaie jargon van Vaticanum II luidde. Maar God was duidelijk in het boek Genesis : *« Toen de zon over de aarde was opgegaan en Lot te Soar was aangekomen, liet Jahweh zwavel en vuur van Jahweh uit de hemel regenen over Sodom en Gomorra. Hij vernietigde die steden en de hele streek tot de grond toe, met al de bewoners van die steden en al wat op de akkers stond »* (Gn 19, 23-25). Het gaat om een historisch feit : de verzakking van het zuidelijk deel van de Dode Zee is geologisch gesproken van recente datum en de streek is tot in de moderne tijd onstabiel gebleven...

CAPITULATIE OP ALLE DOMEINEN

Aan wie zich afvraagt waar we zo met de Kerk naartoe gaan, gaf paus Franciscus een klaar en helder antwoord tijdens zijn kerstwensen aan de Romeinse Curie : *« Wij zijn niet meer in de tijd van de christenheid, dat is gedaan ! Wij zijn niet meer de eersten en ook niet diegenen naar wie het meest geluisterd wordt ! Wat wij beleven is niet alleen een tijdperk van veranderingen, maar een waarachtige verandering van tijdperk. »* Waarin de katholieke godsdienst zelf veranderd wordt ?

Twee dagen tevoren ontving hij in het Vaticaan drieëndertig vluchtelingen afkomstig van het Griekse eiland Lesbos. Hij vroeg hen om in een gang tegen de muur een groot kruis van plexiglas vast te maken, met in het midden de oranje reddingsvest van een onbekend slachtoffer dat in de Middellandse Zee verdronken was. *« De rauwheid van dit werk [kunstwerk ?] leidde tot een polemiek over de grond van de zaak, want de manier waarop de Paus steeds opnieuw hamert op het dossier van de immigratie wordt in de katholieke milieus steeds minder geslikt. Maar ook de vorm wekt wrevel, want op dit werk [sic] is de voorstelling van Christus vervangen door een reddingsvest ! »* (Jean-Marie Guénois in LE FIGARO van 2 januari 2020).

Guénois vervolgt : *« Franciscus gaat dus verder met vaste gewoonten en mentaliteiten door elkaar*

te schudden, iets wat hij graag doet. Vooral wil hij zijn hervorming van de Kerk ten einde toe doordrijven. » Bijvoorbeeld door op 17 december van het voorbije jaar een zeer spectaculaire maatregel af te kondigen : de afschaffing van het pauselijk geheim dat de bekentenis beschermde van bepaalde misdaden waarvoor alleen de H. Vader de absolutie kan schenken.

Deze maatregel voert verklaring binnen in de schoot van de Kerk. De reeds genoemde Mgr. de Metz-Noblat van Langres tekende een protocol met de procureur van de Franse Republiek met betrekking tot drie departementen, waarin zich zes katholieke onderwijsinstellingen bevinden. Als gevolg van de overeenkomst worden alle personen binnen die instellingen aangespoord om feiten of zelfs simpele vermoedens aangaande kindermisbruik aan te geven. Hetzelfde geldt voor scoutsactiviteiten. En wat met de biecht ? Antwoord van de bisschop : *« Het biechtgeheim kan verbroken worden. »*

Toen Mgr. Vangheluwe in 2011 liet weten dat hij zijn seksueel misbruik had opgebiecht bij een biechtvader, gingen stemmen op om de geestelijke in kwestie te laten vervolgen voor schuldig verzuim. De druk van de “wereld” om voorgoed af te rekenen met het biechtgeheim als « overblijfsel uit het verleden » is sindsdien alleen maar toegenomen. Ook op dit vlak willen veel katholieke prelaten blijkbaar het gevecht opgeven. De vrijmetselarij kan zich in de handen wrijven.

GEEN “PROTOCOL” MET DE HEMEL

Lang geleden schreef abbé de Nantes al : *« Door aan de Paus voor te stellen om het Kruis van Jezus te vergeten en aan de bisschoppen om te breken met een verleden van strijd, streven de vervolgers van Christus de dood van zijn Kerk na. Ze proberen de hoeksteen weg te nemen om heel het bouwwerk ten gronde te richten. Wat de christenen betreft die het compromis aanvaarden, zij verliezen onmiddellijk hun vitale energie... Geen roepingen, geen bekeringen meer. Neen, het drama is niet voorbij, het zal alleen maar gruwelijker en bloediger worden omdat de vijand voortgaat met de herders van de kudde te verleiden »* (BRIEF AAN MIJN VRIENDEN nr. 201).

In plaats van de wereld achterna te lopen, zouden de herders werk moeten maken van een diepgaande innerlijke en geestelijke hervorming. Onze-Lieve-Vrouw van Fatima smeekte : *« Bid elke dag het rozenhoedje en breng offertjes voor de bekering van de zondaars. »* Maar de paus en de bisschoppen hebben zich de louter aardse redeningen en methodes van de geseculariseerde Staat zozeer eigen gemaakt dat ze elk “protocol” met de Hemel vlakaf weigeren...

*broeder Bruno van Jezus-Maria
& redactie KCR*

DE HEILIGE EN DE SULTAN

WAS SINT-FRANCISCUS EEN VOORLOPER VAN DE OECUMENE ?

« **I**n de levensbeschrijvingen van de H. Franciscus van Assisi vinden we de oproep terug tot een absolute onthechting en een eenvoudig leven als in een teruggevonden Aards Paradijs, de totale overgave aan God als aan een vader, de grenzeloze liefde voor Christus die zelfs aanzet tot dwaasheden – zoals toen Franciscus in 1219 aankwam in het kruisvaarderskamp bij Damietta en, tot sprakeloze verbazing van de ridders en zelfs de pauselijke legaat, ging preken tot de sultan van Egypte ! » (sermoen van abbé de Nantes, 14 oktober 1979).

De « levensbeschrijvingen van de H. Franciscus » vormen precies het onderwerp van een boek van de historicus John Tolan : *Le Saint chez le Sultan. La rencontre de François d'Assise et de l'Islam. Huit siècles d'interprétations*, Parijs, 2007 (later verscheen ook een Engelse versie : *Saint Francis and the Sultan : The Curious History of a Christian-Muslim Encounter*, Oxford, 2009). In dat werk buigt Tolan zich over de manier waarop de biografieën de ontmoeting van de Poverello met sultan Malik Al-Kamil in 1219 behandelen, een ontmoeting waarvan de schrijver het belang onderstreept in de geschiedenis van de franciscaanse orde en die van de Kerk in haar geheel.

Nog onlangs was het de 800ste verjaardag van deze ontmoeting die goed uitkwam om de reis van paus Franciscus naar Abu Dhabi (februari 2019) en Rabat (maart 2019) te rechtvaardigen. In de hoofdstad van het emiraat ondertekende de paus samen met de grootmim van de universiteit van Al-Azhar een *Document over de broederlijkheid onder de mensen voor wereldvrede en voor het samenleven* ; in Rabat zette hij met de Marokkaanse koning zijn handtekening onder een *Oproep over de stad Jeruzalem*. Tijdens zijn twee bezoeken predikte paus Franciscus een onvoorwaardelijke verzoening met de islam – wat door broeder Bruno van Jezus-Maria een « *verloochening* » genoemd wordt – onder het applaus van nagenoeg de ganse kerkelijke hiërarchie

en de internationale opinie, die beweren dat dergelijke « historische » daden geïnspireerd zijn door de evangelische geest van Sint-Franciscus van Assisi.

We moeten ons dus de vraag stellen of paus Franciscus inderdaad de trouwe leerling van de Poverello is. Ligt het document van Abu Dhabi helemaal in de lijn van de prediking van de heilige tot de sultan in 1219 ? Zet de oproep van Rabat om de heilige plaatsen broederlijk onder de godsdiensten te verdelen een definitieve streep onder de kruistochten ? En is Sint-Franciscus in feite de voorloper van de conciliaire oecumene ?

DE MIDDELEEUEWSE KIJK OP DE ONTMOETING

De Amerikaan John Tolan bekleedt een leerstoel geschiedenis aan de universiteit van Nantes in Frankrijk.

Hij is gespecialiseerd in de cultuurgeschiedenis van de mediterrane wereld en meer bepaald in de betrekkingen tussen christenheid en islam. Zoals veel moderne geschiedkundigen interesseert hij zich meer voor de perceptie en de manier waarop het verleden voorgesteld wordt dan voor de objectieve reconstructie van de feiten : « *Eerder dan te pretenderen de verloren gegane historische waarheid te herstellen van wat zich afgespeeld heeft tussen beide mannen in de tent van de sultan in september 1219, stel ik in dit boek voor om te bekijken hoe de zich voortdurend wijzigende voor-*

SINT-FRANCISCUS

daagt de islamitische geestelijken van de sultan uit tot de vuurproef.

Fresco door Giotto in de bovenkerk van de Basilica di San Francesco in Assisi.

stelling van deze ontmoeting een beeld schetst van de vrees en de hoop die zij wekt in het christelijke Europa en het mohammedaanse Oosten » (Fr. versie p. 34).

In het 500 pagina's dikke boek komen zo bronnen en documenten van allerlei aard en uit alle periodes aan bod : kronieken, brieven, gedichten, pamfletten, fresco's, schilderijen, retabels enz. De auteur bestudeert ze in hun context om die « *acht eeuwen aan interpretaties* » te begrijpen. Meer in het bijzonder wil hij de uitwerking van de traditionele katholieke visie op het leven van de H.

Franciscus in het licht stellen. Bepalend daarvoor was de verspreiding van de twee officiële teksten van de franciscaanse orde: om te beginnen de *Vita Prima* en de aanvullingen er op, waarvoor Gregorius IX opdracht gaf aan Thomas van Celano ter gelegenheid van de heiligverklaring van de *Poverello* in 1228; en vervolgens de *Legenda Major* van Sint-Bonaventura, generaal overste van de orde, die het werk van Celano hernam en vervulde in 1263. Beide boeken liggen aan de basis van alle latere voorstellingen van het leven van de heilige.

Die voorstellingen doen ons begrijpen in welke mate Sint-Franciscus echt de ziel van zijn eeuw was, zoals onze vader, abbé de Nantes, het uitlegde: « *Er is in heel de geschiedenis van de Kerk geen enkele heilige die zo bemind is geweest door de Kerk in haar geheel en in het bijzonder door de gewone christenen, het arme christenvolk, in die mate dat paus Benedictus XV heeft kunnen zeggen dat niemand van dichterbij Jezus Christus heeft nagevolgd als Franciscus. Veel theologen hebben zelfs de stelling verdedigd dat de H. Franciscus van Assisi om zo te zeggen de nieuwe incarnatie van Christus voor de middeleeuwen was!* » (sermoen van 14 oktober 1979).

Alle elementen uit het leven van de *Poverello* werden dan ook begrepen als een voortzetting van het Evangelie. De verbazingwekkende ontmoeting van de heilige met de Egyptische sultan maakt daar geen uitzondering op. Op middeleeuwse kunstwerken zien we Franciscus verschijnen als een “tweede Christus” (*alter Christus*) die naar het Oosten vertrokken is om zijn leven te geven voor het heil van de ongelovigen, naar het voorbeeld van zijn Meester.

Een tafereel dat zeer veel uitgebeeld wordt en dat afkomstig is uit de *Legenda Major* is de **vuurproef**, een godsoordeel waartoe Franciscus de islamitische geestelijken uitdaagde. De eerste en mooiste van al die uitbeeldingen is het fresco door Giotto in de bovenkerk van de *Basilica di San Francesco*, dat dateert uit 1295-1299 en alle latere kunstenaars inspireerde. Daarmee werd op het eind van de 13de eeuw de traditionele katholieke visie definitief vastgelegd.

DE PROTESTANTEN OPENEN DE VIJANDELIJKHEDEN

Het is de Reformatie die in haar afkeer van de Kerk de aanval op de religieuze orden inzet. Tolan toont aan hoezeer de valse hervormers van de 16de eeuw Sint-Franciscus – de échte hervormer van de Kerk in de 13de eeuw – gehaat hebben en hoe zij geprobeerd hebben hem op alle mogelijke manieren zwart te maken.

De meest bittere aanval kwam van de lutheraan Erasmus Alberus, die in 1542 een satire publiceerde onder de titel *Alcoranum Franciscanorum*. Daarin steekt hij de draak met een werk van de franciscaan Bartolomeo da Rinonico uit Pisa, *De Conformitate* (1385), waarin deze broeder de overeenkomst tus-

sen het leven van Franciscus en dat van Jezus aantoonde. Alberus drijft er de spot mee en noemt het een « tweede Koran » of *Alcoran* van franciscanen die afgodendienaars zijn geworden en die Christus en zijn Evangelie vervangen hebben door Sint-Franciscus en hun Regel. Alle mirakels van de heilige zijn voor de lutheraan ridicule legenden – en al zeker de buitengewone genade van de stigmata.

Wat de ontmoeting van 1219 betreft, spot Alberus met de illusie van de franciscanen dat zij de moslims zouden kunnen bekeren. Hij is daarin de spreekbuis van Luther en zijn vreselijke theologie die alle ongelovigen en heidenen als verdoemd beschouwt. De opstandige monnik van Wittenberg heeft trouwens een voorwoord op het werk geschreven waarin hij zijn walging uitdrukt over de cultus van de heiligen, het religieuze leven, de beoefening van de deugd en de goede werken. Voor hem zijn de franciscanen fanatici die niet moeten onderdoen voor de moslims. En de *Poverello* was een naïeveling die beter zou gehuwd zijn in plaats van te vechten tegen de verleidingen...

VOLTAIRE EN DE VERLICHTING

De continuïteit tussen de protestantse Hervorming en de filosofen van de Verlichting is opvallend, aldus Tolan: « *Verschillende gereformeerde schrijvers gaan verder met hun polemieken tegen Franciscus en de minderbroeders, in werken die gretig gelezen worden door de filosofen* » (p. 363). Die laatsten noemen de man van Assisi een fanaticus, een dwaas, een bijgelovige, een analfabeet... Vergeten we niet dat de franciscaanse orde in de 18de eeuw nog zeer machtig was in Europa en in het bijzonder in Frankrijk. Bovendien was Franciscus een heel aparte heilige, omwille van de grote volksdevotie waarvan hij genoot en het uitzonderlijk karakter van zijn leven.

Het verst in zijn kritiek gaat Voltaire. Hij minacht de religieuze orden en trekt van leer tegen Sint-Franciscus, die hij de liefde voor de armoede en de praktijk van de verstervingen verwijt. Hij misprijst ook de kruistochten en de kruisvaarders als de incarnatie van het katholiek fanatisme. In zijn *Essay over de zeden* (1756) legt hij zich toe op de rehabilitatie van Saladin en Al-Kamil als voorbeelden van tolerantie en vredelievendheid tegenover het christelijk fanatisme: « *Saladin heeft nooit iemand vervolgd voor zijn godsdienst. Hij was tegelijkertijd een veroveraar, een humanist en een filosoof.* » Die lof van de verdraagzaamheid en het humanisme van de moslimvorsten en dat misprijzen voor het christelijk “integrisme” lijken een aankondiging van de geest die twee eeuwen later tot in de Kerk zelf zal triomferen...

IN DE NEGENTIENDE EEUW

Sommige rationalisten zien een overeenkomst tussen de H. Franciscus en Luther in hun gemeenschappelijke wil tot hervorming, maar de vergelijking is onhoudbaar en de strijdbijl wordt voor een bepaalde tijd begraven.

Tolan wijdt dit hoofdstuk vooral aan wat hij de « *oriëntalist* » noemt, « *zij die de superioriteit van de Europeaan ten opzichte van de oosterling verkondigen en zo ook de macht van de eerste over de tweede* ». Veel aandacht gaat naar de *Geschiedenis van de kruistochten* door Joseph-François Michaud, een monumentaal werk (1812-1822) dat in die tijd een echte bestseller was. Deze schrijver stelt de « *onschuldige kruistocht* » van Sint-Franciscus naar de sultan en de franciscaanse missies in het voetspoor ervan voor als onvruchtbaar als er geen echte militaire kruistocht aan voorafgaat. We moeten bedenken dat in de 19de eeuw de kolonisatie de nieuwe kruisvaart is ; om de moslimvolkeren de beschaving te schenken, moeten missie en kolonisatie hand in hand gaan.

De visie van Michaud betekent hoe dan ook een rehabilitatie van de *Poverello*. Met Tolan moeten we trouwens onderstrepen dat de Kerk zich de hele tijd al verdedigd had tegenover de aanvallen van haar tegenstanders. Zo antwoordde de Ierse minderbroeder Luke Wadding op Erasmus Alberus door een grote kroniek van de franciscanen te schrijven (8 delen, 1625-1654) op basis van nauwgezet onderzochte bronnen. In 1662 was het Bossuet die de heilige in zijn *Panegyriek van Sint-Franciscus van Assisi* afschilderde als een voorbeeld van goddelijke dwaasheid tegenover de wijsheid van de wereld.

In de 18de eeuw past de bollandist Constantijn Suyskens op het leven van Franciscus de wetenschappelijke methode van de jezuïeten toe voor de eer van de Kerk : « *het leven van de heiligen op papier zetten door zich te baseren op een zo volledig mogelijke studie van de documenten* » (Tolan p. 387). Honderd jaar later is het katholieke referentiepunt het werk van pater Girolamo Golubovich, franciscaan in Jeruzalem ; hij bestudeert in het bijzonder de franciscaanse aanwezigheid in de Levant.

VREDESAPOSTEL ?

Twee Franse auteurs zijn in de twintigste eeuw het meest gezaghebbend : broeder Damien Vorreux en pater Théophile Desbonnets. Zij bevestigen de traditionele katholieke visie, maar hun werk verdrinkt in een oceaan van de meest uiteenlopende en gewaagde publicaties en interpretaties. Wat uiteindelijk de bovenhand haalt, volgens Tolan, is de visie van een Franciscus die vredesapostel is en voorloper van de dialoog tussen de godsdiensten. Die zienswijze haalt het binnen de orde zelf en later in de schoot van de katholieke hiërarchie.

Tolan verwijt de moderne auteurs terecht deze vervorming van de heilige. Maar jammer genoeg breidt hij zijn kritiek uit tot *alle* schrijvers van *alle* tijden. Zijn besluit is dat het onmogelijk is om de historische waarheid van de gebeurtenis vast te stellen. Volgens hem heeft elk tijdperk zichzelf in het gebeuren geprojecteerd en het geïnterpreteerd volgens de eigen bekommernissen : de apologete om een heilige te fabriceren, de kruisvaarder om de kruistochten te rechtvaardigen, de overste om

zijn richtlijnen te onderbouwen, de rebel om zijn opstandigheid te verklaren...

Een onuitroeibaar vooroordeel dicteert zijn conclusie : « *De historische waarheid over wat zich tussen beide mannen in de tent van de sultan heeft afgespeeld in september 1219 is voorgoed verloren* » (p. 34). Dat komt er op neer de Kerk ervan te beschuldigen dat ze zich achthonderd jaar lang vergenoegd heeft met legenden – mooie legenden weliswaar, maar zonder fundament ! Dat is een volkomen gratuite aanklacht. Het resultaat van zijn werk is dan ook rampzalig : voor de katholieke lezer komt het neer op veralgemeende twijfel over heel het leven van de heilige, terwijl de ongelovige bevestigd wordt in zijn verwerping van de Kerk.

Wij mogen daar niet aan toegeven, want we hebben met het boek van Tolan alle bronnen tot onze beschikking om de geschiedkundige waarheid vast te stellen.

DE HISTORISCHE WAARHEID OVER EEN VURIGE PREDIKING

Het eerste feit waar we niet omheen kunnen is de standvastigheid, doorheen de eeuwen, van de traditionele katholieke visie op de ontmoeting. Alle schrijvers spreken ons over de reis van een katholieke geestelijke die vervuld is van het verlangen om het geloof te verkondigen aan de ongelovigen om hen te redden. En zelfs de auteurs die er het meest op gebeten zijn de Kerk en de heiligheid van Franciscus te vernietigen, zijn ondanks hun spot verplicht die visie te volgen. Voor zo'n standvastigheid moet een verklaring zijn.

De katholieke zienswijze is gebaseerd op twee schrijvers. De eerste is Fra' Tommaso da Celano, die de heilige tijdens zijn leven heeft gekend ; in opdracht van de paus schreef hij zijn *Vita prima* in 1228, toen de *Poverello* – twee jaar na zijn overlijden – heilig werd verklaard. Een tweede biografie (*Vita secunda*) kwam tot stand in 1245 en negen jaar later voegde hij daar nog een boek over de wonderen van de heilige aan toe.

Tolan stipt aan dat Celano « *probeert om Franciscus voor te stellen niet alleen als een model voor de broeders van de orde, maar ook als een uitzonderlijke heilige die de verering van de pelgrims waardig is* » (p. 105). Hij is dus een *hagiograaf* en dat uitgangspunt maakt dat hij niet klaar ziet in de ontmoeting van 1219 : « *In zijn beschrijving van de zoektocht naar het martelaarschap die Franciscus drijft, past hij zijn verhaal automatisch aan de stijl van de hagiografie aan, namelijk aan de "passiones" die spreken over het lijden en de dood van vroegere martelaars, meestal door de hand van de heidense vervolgers uit de Romeinse oudheid* » (p. 110). Bovendien is Celano niet nauwkeurig ; hij spreekt niet over de politieke en militaire context, hij geeft geen historische toelichting bij het personage van de sultan enz.

Nog verwijtender is Tolan met betrekking tot de tweede schrijver over Sint-Franciscus, de H. Bonaventura (Giovanni di Fidanza). Die was van 1257 tot 1274 generaal van de orde en kreeg van het

De deelnemers aan de vijfde kruistocht – let op het kruis waarmee zij zichzelf getekend hebben – ontschepen bij Damietta in Egypte.

15de-eeuwse boekverluchting.

algemeen kapittel van Narbonne de opdracht een officiële biografie te schrijven; zij moest in de plaats komen van alle min of meer legendarische verhalen die toen circuleerden en vrede brengen binnen de orde, die verdeeld was over de nagedachtenis van de heilige.

Met betrekking tot het relaas over 1219, dat in de *Legenda Major* veel langer is dan in de levensbeschrijving door Celano en waarin voor de eerste keer de vuurproef vermeld wordt, gaat Tolan zelfs zo ver dat hij de generaal van de franciscanen beschuldigt van uitvindzels « *om beter de vurigheid van de liefde van Franciscus te illustreren* » (p. 207).

EERHERSTEL VOOR DE H. BONAVENTURA

In de lijn van een groot specialist als broeder Damien Vorreux (1922-1998) moeten we Sint-Bonaventura rehabiliteren. De heilige schrijft in zijn proloog: « *Om zeker te zijn aan hen die ons volgen slechts de authentieke en zuivere waarheid aangaande het leven [van Franciscus] over te leveren, ben ik gegaan naar de plaatsen waar de heilige geboren is, geleefd heeft en gestorven is; ik heb zorgvuldig de herinneringen verzameld van zijn metgezellen die nog in leven zijn, vooral van enkelen die het best zijn heiligheid begrepen en nagevolgd hebben en in wie men alle vertrouwen kan hebben, vermits de waarachtigheid van hun woorden en hun deugd erkend is.* »

Onder die gezellen is het volgens de franciscaanse historici vooral « *broeder Illuminato, een verstandig en moedig man* » (LM 9, 8) van wie de herinneringen de H. Bonaventura geholpen hebben in het vervullen van het relaas van Celano.

We vinden deze broeder ook terug nadat Sint-Franciscus de stigmata ontvangen heeft, als een van hen die de heilige het meest nabij stonden en aan wie hij die uitzonderlijke genade toevertrouwt.

Aangaande de H. Bonaventura merkt Vorreux op: « *Zijn werk is geen “biografie voor toekomstige historici”. [...] Afgezien van het feit dat Sint-Bonaventura de enige is die ons op de hoogte stelt van bepaalde details of episodes, is hij ook de enige die ons er zo diep doet in doordringen. We mogen het voorwerp van de geschiedenis niet beperken tot simpele “feiten”; de kennis van de “zielen” van de personen uit het verleden is nog veel interessanter voor wie wil opklimmen tot de oorsprong. Om ons te helpen in dat onderzoek, waarvan de authenticiteit van ons franciscaans leven afhangt, is de H. Bonaventura een onvervangbare en nooit geëvenaarde meester* » (Leven van Sint-Franciscus, p. 12).

De algemeen overste kopieert Celano letterlijk voor de beschrijving van de twee eerste pogingen van de heilige om naar de ongelovigen te trekken; pas in het relaas over het initiatief van 1219 brengt hij nieuwe elementen aan. Er is niets vreemds aan dat hij daarvoor toegang heeft gehad tot een getuigenis, al dan niet rechtstreeks, van iemand die dicht bij de heilige stond en het gebeuren heeft meegeemaakt. We moeten ook onderstrepen dat Bonaventura regelmatig opnieuw gesproken heeft over die vuurproef, in zijn preken of in zijn lessen aan de Parijse universiteit, tot in 1273 (het jaar voor zijn dood), zonder ooit te zeggen dat het slechts om een persoonlijke meditatie of een vroom uitvindsel zou gegaan hebben.

Wij hebben daarom alle redenen om te geloven dat de H. Bonaventura werkelijk het getuigenis heeft gekregen van broeder Illuminato, die de *Poverello* vergezelde tot bij de sultan, en dat zijn toevoegingen waarheidsgetrouw zijn.

We kunnen het relaas van Thomas van Celano en van Sint-Bonaventura, die hem vervolledigt, met des te meer vertrouwen lezen omdat het bevestigd wordt door een indirecte getuige, iemand die gekend is door alle historici van de kruisvaarten: Jacob van Vitry, bisschop van Akko. Hij was aanwezig in Damietta en heeft over de ontmoeting tussen Franciscus en Al-Kamil geschreven in een brief uit februari of maart 1220. Vitry is overigens geen onvoorwaardelijk sympathisant van de franciscanen: hij ziet met lede ogen hoe geestelijken in zijn omgeving de stap naar de nieuwe orde zetten en stoort zich ook aan de geloofsijver van de jonge franciscanen. Dat maakt zijn getuigenis nog geloofwaardiger.

In de brief van de bisschop lezen we: « *Zij [de nieuwe orde] lijkt ons heel gevaarlijk, want niet alleen de volmaakten, maar ook de jonge broeders en de onvolmaakten, die enige tijd onderworpen zouden*

moeten zijn aan de beproeving van de monastieke discipline, verspreiden zich twee aan twee in heel de wereld. Toen hun meester en ordetichter in ons leger is gekomen, brandend van geloofsijver, schrok hij er niet voor terug om doorheen het leger van de vijand te trekken; en na enkele dagen het woord Gods tot de Saracenen gesproken te hebben, bereikte hij maar weinig... » (aangehaald door Tolan, p. 43).

DE HISTORISCHE CONTEXT VAN DE VIJFDE KRUISTOCHT

Uit CRC nr. 314 citeren we volgende samenvatting: « Paus Innocentius III, die de vierde kruistocht gepredikt had, sterft op 16 januari 1216. Honorius III zet zijn werk verder; niet alleen laat hij in het Westen een nieuwe kruisvaart prediken, maar hij geeft de welbespraakte aartsbisschop van Akko, Jacob van Vitry, de opdracht om de ijver van de Franken in Syrië terug op te wekken. De prediking door Jacob van Vitry was niet vruchteloos: overal [...] verklaarde de grote massa zich tot de kruistocht bereid. Jan van Brienne, die toen "koning van Jeruzalem" was, nam de draad terug op van de basisdoelstelling van de vorige kruisvaart: hij besloot tot een expeditie naar Egypte. Op 29 mei 1218 ging hij aan land tegenover Damietta » met de bedoeling die stad in te nemen.

John Tolan gaat in op de toestand ter plekke op het moment dat Franciscus, die vertrokken is uit Ancona op het einde van de maand juni van het daaropvolgende jaar, in Damietta aankomt: « In september 1219 kampeerden de troepen van de vijfde kruistocht al een jaar en vier maanden in het zand voor Damietta, tussen de Middellandse Zee en een arm van de Nijl. De kruisvaarders slaagden er niet in om de Egyptische stad te veroveren en evenmin om het leger van Al-Kamil, dat opgetrokken was om Damietta te ontzetten, onschadelijk te maken. Wellicht was het in augustus 1219, op het ogenblik waarop de frustratie en de wanhoop zich aan beide kanten scherp deden voelen, dat Franciscus van Assisi in het kruisvaarderskamp toekwam. » Een providentiële aankomst dus!

Tegen het advies van de heilige in wagen de kruisridders op 29 augustus een beslissende aanval. Thomas van Celano beschrijft in zijn *Vita secunda* hoe Franciscus hun nederlaag voorspelt: « De heilige zei tot zijn metgezel: "Als het treffen vandaag plaats heeft, dan zal het niet in het voordeel van de christenen zijn, zo openbaart de Heer mij. Maar als ik dat zeg, zal ik doorgaan voor een dwaas; en als ik zwijg, zal de fout op mijn geweten wegen. Wat vind jij dat ik moet doen?" Zijn gezelschap antwoordde: "Vader, hecht geen enkel belang aan het oordeel van de mensen; het zal vandaag niet de eerste keer zijn dat u doorgaat voor een dwaas. Ontlast uw geweten en vrees God eerder dan de mensen!" Onmiddellijk sprong de heilige op, sprak de christenen toe en waarschuwde hen om hen te redden. Hij verbood hen te gaan vechten, lichtte hen in over het gevaar... Zij hielden wat maar al te waar was echter voor kletspraat, verhardden hun hart en

wilden er niet van horen. »

Wat te verwachten was, gebeurt: het christelijk leger wordt uiteengeslagen en verliest zesduizend man aan gesneuvelden en gevangenen. « De heilige had veel medelijden met hen, terwijl zij berouw toonden omdat ze zo ongelovig geweest waren » (Celano, *Vita secunda*). Door enkel bekleed met de wapenrusting van het geloof doorheen de vijandelijke gelederen te trekken zal Sint-Franciscus dus het voorbeeld geven van de christen die niet op zijn eigen krachten rekent.

Na zijn klinkende overwinning stelt Al-Kamil onderhandelingen voor: « De sultan bood de kruisvaarders de teruggave van Jeruzalem aan en de nodige fondsen om de stad herop te bouwen, samen met verschillende kastelen rond de hoofdstad. In ruil zouden de kruisridders Egypte verlaten. [...] Het is in die context van wapenstilstand en onderhandelingen tussen beide kampen dat Franciscus van Assisi door de vijandelijke linies zou getrokken zijn om met de sultan te spreken. Een daad van heldenmoed of onbezonnenheid die hem, zo dacht men in het kruisvaarderskamp, het leven zou kosten » (Tolan p. 22).

WAT HEEFT FRANCISCUS GEDREVEN ?

Wat was de drijfveer van de man uit Assisi om de zee over te steken tot in Egypte en vervolgens de vijand te trotseren? De H. Bonaventura antwoordt: de liefde tot Christus, voor de redding van de zielen! Tweemaal al had hij geprobeerd om tot bij de ongelovigen te geraken om het Evangelie te verkondigen en de martelaarspalm te plukken, maar zonder succes. « De man Gods begreep toen dat hij nog in leven moest blijven voor de geestelijke familie die hij gesticht had en hij keerde terug om te zorgen voor de schapen die hem toevertrouwd waren. Maar de vurigheid van zijn naastenliefde liet zijn ziel niet gerust. Een derde keer poogde hij bij de ongelovigen door te dringen om, door zijn bloed te vergieten, de uitbreiding van het geloof in de H. Drie-eenheid te begunstigen » (*Legenda Major* 9, 7).

En deze keer lukte het hem, zoals Jacob van Vitry ons bevestigt. In het gezelschap van broeder Illuminato wordt Franciscus gevangen genomen door de Saraceense soldaten. « Tenslotte [...] brachten ze hen, overeenkomstig de beschikkingen van de goddelijke Voorzienigheid, voor de sultan: dat was namelijk wat de man Gods verlangd had. De vorst vroeg hen wie hen zond [...] waarop de dienaar van Christus, Franciscus, antwoordde dat hij van over de zee gestuurd was niet door een mens, maar door de Allerhoogste God om aan de sultan en zijn volk de weg van het heil bekend te maken en hen het Evangelie te verkondigen, dat de waarheid is » (LM 9, 8).

WAT HEBBEN HIJ EN DE SULTAN ELKAAR KUNNEN ZEGGEN ?

Ondanks wat Tolan daarover schrijft, kennen wij met zekerheid de inhoud van de prediking door Sint-Franciscus. Hoe dan? Om te beginnen door het voorbeeld van heel zijn leven, vervolgens door het relaas van de H. Bonaventura en ten

derde vooral door de *Regula non bullata* – de Regel die de paus niet goedgekeurd had omdat hij « *meer te maken had met spirituele leiding dan met canonieke wetgeving* » (Desbonnets, p. 54) – die de heilige zelf opstelde in 1221; artikel 16 ervan is gewijd aan « *hen die naar de Saracenen en andere ongelovigen trekken* » :

« *De broeders die daarheen gaan, kunnen onder hen op twee manieren geestelijk leven. De eerste manier is geen twistgesprekken houden, maar onderworpen zijn aan elk menselijk schepsel omwille van God en belijden dat zij christen zijn. De andere manier bestaat er in om, als zij zien dat het de Heer behaagt, het Woord Gods te verkondigen opdat de ongelovigen zouden komen tot het geloof in de Almachtige God, Vader, Zoon en H. Geest [...] en opdat zij gedoopt zouden worden en christen worden, want wie niet herboren wordt uit het water en de H. Geest kan het Rijk Gods niet binnengaan... Alle broeders, waar zij ook zijn, zullen zich herinneren dat zij zichzelf gegeven hebben en dat zij hun lichaam geschonken hebben aan de Heer Jezus Christus. En voor zijn liefde moeten zij zich blootstellen aan de vijand, de zichtbare zowel als de onzichtbare, want de Heer zegt : “Wie zijn leven verliest om Mijnentwil, zal het redden.” »*

De tweede manier van prediking was duidelijk die van Sint-Franciscus : « *Hij predikte tot de sultan de Drie-ene God en Jezus, de Verlosser van de wereld, met zoveel zielskracht en met zo’n vurige geest dat in hem waarlijk op schitterende wijze volgend Evangelievers gestalte kreeg : “Ik zal u een taal en een wijsheid geven die geen uwer tegenstanders zal kunnen weerstaan of weerspreken” »* (H. Bonaventura).

Het is volkomen aanvaardbaar dat de heilige, aangestoken door het vuur van de H. Geest en in zijn verlangen naar het martelaarschap, aan de sultan de vuurproef heeft voorgesteld :

« *“Als u eraan twijfelt de wet van Mohammed te verlaten voor het geloof in Christus, geef dan het bevel een grote vuurhaard aan te steken, waarin ik zal binnengaan samen met uw priesters. Dan zult u weten welk van beide geloofsovertuigingen de meest zekere en de heiligste is en die u dus moet aanhangen.” »* De sultan, die aarzelde voor zo’n gevaarlijk voorstel en die merkte hoe een van zijn geestelijken op de vlucht sloeg, antwoordde : « *“Ik twijfel eraan of een van mijn priesters zich voor zijn geloof wil blootstellen aan het vuur of een andere foltering wil ondergaan.”* De heilige zei daarop : *“Als u mij wil beloven, in uw naam en die van uw volk, dat u allemaal zal overgaan tot de eredienst van Christus wanneer ik zonder verwondingen uit de vlammen tevoorschijn kom, dan zal ik helemaal alleen het vuur trotseren. Als ik verbrand, wijt dat dan uitsluitend aan mijn zonden ; maar als de macht van God mij beschermt, erken dan als enige ware God Christus, Heer en Verlosser van alle mensen, macht en wijsheid van God !” »* (LM 9, 8).

Broeder Illuminato, die bij Franciscus was, vertelde achteraf nog enkele “anekdotes” die opgetekend zijn in het manuscript *Verba fr. Illuminati* en die helemaal in de lijn en de geest liggen van de *Legenda Major*. We halen er één aan die belangrijk is in verband met de moderne interpretaties van de ontmoeting :

« *Dezelfde sultan legde hem volgend probleem voor : “Uw Heer heeft in zijn Evangelies onderwezen dat men geen kwaad met kwaad mag vergelden en zijn mantel niet mag weigeren aan wie het onderkleed zou willen nemen. Dus zouden de christenen toch niet mogen binnendringen in ons land ?”*

« *De heilige antwoordde : “Het lijkt er op dat u het Evangelie van onze Heer Jezus Christus niet volledig gelezen hebt. Want op een andere plaats zegt Hij : Als uw rechteroog u ergert, ruk het dan uit en werp het van u weg. Daarmee wou Hij ons onderwijzen dat elke mens, hoe dierbaar en nabij hij ons ook is en hoe kostbaar hij voor ons ook is zoals onze oogappel, toch moet weggeduwd en verdreven worden als hij ons probeert af te leiden van het geloof en de liefde tot onze God. Daarom is het terecht dat de christenen binnenvallen in het land dat u bewoont, want u lastert de naam van Christus en probeert iedereen van zijn eredienst weg te houden. Maar als u de Schepper en Verlosser zou erkennen, belijden en aanbidden dan zouden de christenen u liefhebben zoals zichzelf” »* (aangehaald door Desbonnets, p. 1332).

Dat is werkelijk de openbaring van het hart van Sint-Franciscus : zijn liefde voor elk schepsel wordt verlicht en geleid door zijn liefde voor zijn Schepper en Verlosser. De ware naastenliefde bestaat er in te erkennen dat alle mensen broeders zijn op voorwaarde dat zij allemaal Christus « *belijden en aanbidden* ».

WAT WAS HET RESULTAAT VAN DE ONTMOETING ?

De sultan ontvangt Franciscus « *met voorkomendheid* » (Celano) en aanhoort hem « *met genoegen, hem aansporend zijn verblijf bij hem te verlengen* » (Bonaventura). De heilige blijft inderdaad verscheidene dagen en het debat wordt op het scherp van de snee gevoerd, tot het aanbod van een godsoordeel toe om de waarheid van het katholiek geloof te bewijzen.

Al-Kamil heeft zeker bewondering voor de man Gods die al zijn prachtige geschenken weigert en die vurig en moedig is. « *Hij voelde het woord van de heilige tot zich doordringen* » (Celano). De twee franciscaanse auteurs alluderen in hun woordkeuze bewust op het Marcusevangelie over de verhouding tussen Herodes en Sint-Jan de Doper : « *Want Herodes had ontzag voor Johannes, daar hij wist dat hij een rechtschapen en heilig man was ; en hij beschermde hem. Telkens wanneer hij hem hoorde, raakte hij in grote verlegenheid ; toch luisterde hij gaarne naar hem* » (Mc 6, 20).

Eeuwige waarheid van het Evangelie ! Juist zoals eertijds Herodes en Pilatus wordt de sultan wel aangetrokken door de waarheid, maar tenslotte

luistert hij niet naar de heilige. **Al-Kamil weigert de vuurproef en bekeert zich niet.** Jacob van Vitry, de bisschop van Akko, legt er de reden van uit in zijn *Historia occidentalis*: « *Uiteindelijk was hij bang dat leden van zijn eigen leger, bekeerd tot de Heer door het doeltreffende woord van de heilige, zouden overlopen naar het christelijk leger. Hij gaf opdracht hem terug te brengen, eervol en veilig, tot in ons kamp en zei hem op het eind: "Bid voor mij opdat God zich zou verwaardigen mij de wet en het geloof te openbaren die Hem het meest behagen."* » Het zijn de liefde voor de macht en de vrees voor represailles die de sultan ervan weerhouden zich te bekeren, zelfs als hij in de heilige een man Gods erkent.

Franciscus heeft niet bereikt waarop hij gehoopt had: de marteldood en de bekering van de vijand. De reis van de *Poverello* loopt dus uit op een mislukking. Maar een providentiële mislukking, want het was absoluut noodzakelijk dat hij terugkeerde naar Italië om de conflicten in de schoot van de orde, die tijdens zijn afwezigheid dramatische afmetingen hadden aangenomen, te regelen. Hij moest bij zijn broeders zijn en in hun midden sterven, opdat de orde hem zou overleven en trouw zou blijven aan haar roeping. De martelaarspalm werd hem niet geschonken, maar hij verdiende door zijn moed en liefde een nog meer volmaakte eenwording met zijn Heer: de bijzondere genade van de stigmata, onbetwistbaar merkteken van zijn heiligheid.

Wat uit alle bronnen die wij bestudeerd hebben tevoorschijn komt, is het feit dat Sint-Franciscus heel goed wist wat er ontbrak aan de islam: tussen die religie en het katholiek geloof gaapt een afgrond die naar het verderf leidt en die rechtvaardigt dat men zijn leven geeft om de arme zielen daaraan te onttrekken. De H. Drie-eenheid, het Kruis van Jezus Christus, zijn Verrijzenis en de sacramenten van de Kerk: dat is wat aan de islam ontbreekt en wat men aan de moslims moet verkondigen. Een vurige heilige als de *Poverello* kon niet verdragen dat een hele beschaving onbekend was met de Naam van Jezus. Daarom ondernam hij zijn eigen kruisvaart, enkel met de wapens van het geloof, de hoop en de liefde.

En wat de militaire kruisvaarten betreft, er bestaat geen enkel spoor van een afkeuring ervan door de heilige, integendeel, het is juist dankzij de kruistochten dat hij zijn missie van prediking kan vervullen. De passage waarin Franciscus de nederlaag van de kruisridders voorspelt wegens hun zelfgenoegzaamheid (zie hierboven) wordt soms gebruikt als argument tegen de kruistochten, maar Tolan zelf merkt op dat de heilige enkel weent over de doden aan christelijke kant, zonder een traan te laten voor de mohammedaanse gesneuvelden...

EEN BREUK IN DE KATHOLIEKE TRADITIE

Meer dan zeven eeuwen lang heeft de katholieke traditie rond de ontmoeting van 1219 standgehouden, omdat het de enige is die trouw is aan het hart en de ziel van de heilige. Maar vanaf het

midden van de twintigste eeuw, en vooral sedert het Tweede Vaticaans Concilie, is er een breuk in de historiografie over de gebeurtenis: Franciscus verschijnt plots als een « apostel van de vrede ». Tolan is zich bewust van die breuk en wijdt er zijn laatste hoofdstuk aan.

De historicus begint met kritiek te leveren op wat hij de « *niet-franciscaanse auteurs* » noemt: romanschrijvers, scenaristen, essayisten en geschiedschrijvers die « *dat beeld van een vredesapostel uitgevonden hebben* » en die in feite voortborduren op Luther en de Verlichting. « *Op het einde van de 20ste en het begin van de 21ste eeuw krijgt de ontmoeting een heel andere inkleuring. Men prijst de kruistochten niet meer, maar klaagt ze aan als schadelijke manifestaties van geweld, roofzucht en fanatisme. En dus kan men zich niet voorstellen dat Franciscus van Assisi, die tot de vogeltjes sprak en de wolf van Gubbio temde, borg zou staan voor die moordpartijen. Men beeldt zich in dat hij er zich tegen verzet moet hebben. En omdat men geen enkele tekst vindt om die argumentatie op te steunen, beweert men dat de tijdgenoten van de heilige, verblind door hun kruisvaardersgeest, niet hebben willen toegeven dat Franciscus zich gekant heeft tegen die onderneming... Zo beelden verschillende schrijvers zich in dat de heilige naar Egypte zou gegaan zijn om een einde te maken aan de kruistocht, om een vredevol alternatief te onderhandelen, zelfs om geïnitieerd te worden in het soefisme !* » (p. 20).

Een « geïslamiseerde » voorstelling van Sint-Franciscus en Al-Kamil, door de franciscaan (!) Robert Lenz (°1946). De vuurproef is omgevormd tot « vuur van heiligheid » en onderaan prijkt een Koranvers: « Lofprijzing aan God, Heer van de werelden ! »

Met een geamuseerde blik geeft Tolan een bloemlezing van citaten. Een Engelse dramaturg schrijft dat Franciscus na zijn ontmoeting vindt dat « *de ongelovigen christelijker zijn dan de kruisvaarders* ». Een Amerikaans mediëvist beweert dat hij tegen de kruisvaarten zou gepredikt hebben. Een Italiaanse historica durft op papier zetten dat de heilige « *in stille onmin leefde met het standpunt van de Kerk die partij koos voor de gewapende kruisridders* », waarop Tolan repliceert : « *Vermits die onmin "stil" was, is zij niet verplicht er bewijzen van te leveren* »! Een andere Amerikaan « *stelt Franciscus voor als een mysticus die in de tent van Al-Kamil het soefisme zou aangeleerd hebben* ». Romain Rolland en François Mauriac vergelijken de *Poverello* met Ghandi, nog anderen met de Egyptische president Assad die in 1977 naar Israël trok...

Tegen het einde van de vorige eeuw wordt de heilige van Assisi meer en meer gelaïciseerd. « *Franciscus, help ons om mens te worden!* » roept een essayist in 1996 uit. De ontmoeting van Damietta wordt het antwoord op de aangekondigde "botsing tussen de beschavingen", tussen islam en christenheid, vooral na 11 september 2001 en de oorlogen die de VS van George W. Bush lanceren – een "nieuwe kruistocht" volgens sommigen.

Al die interpretaties hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat zij zich volledig losmaken van de Kerk om zich een Franciscus naar eigen goeddunken te scheppen. Al het bovennatuurlijke wordt weggegomd en de onvergelijkelijke deugden van de heilige worden genaturaliseerd om er een pacifist van te maken.

DE CONCILIAIRE KERK VERRAADT SINT-FRANCISCUS

De opgesomde vervormingen van de *Poverello* zouden niet de bovenhand gehaald hebben als men ook in de Kerk die weg niet was uitgegaan.

De voorloper, volgens Tolan, is Louis Massignon, lid van de derde orde van de franciscanen, van wie de islamvriendelijke stellingen binnendringen in de orde zelf door toedoen van zijn leerling broeder Giulio Basetti-Sani. Die laatste komt tot het besluit « *dat Mohammed door God geïnspireerd was en dat de islam een positieve rol speelt in de geschiedenis van het heil* » (Tolan p. 461). In 1959 publiceert Basetti-Sani een boek waarin hij de heilige voorstelt als openlijk vijandig gezind tegenover de door de Kerk ondersteunde kruistochten. In 1975 volgt *L'Islam e Francesco d'Assisi : La missione profetica per il dialogo*, dat de ontmoeting van 1219 voorstelt als een « *profetische zending voor de dialoog* » tussen christenen en moslims.

Andere franciscanen gaan nog verder in artikels die verschijnen in de meest prestigieuze katholieke tijdschriften. Isaac Vasquez Janeiro bv. schrijft in *Antoniano* (1990): « *De kruistochten zijn zo buitensporig dat er een radicaal getuigenis moest gebracht worden voor de islam, dat er de radicale tegenhanger van is. Het martelaarschap is een vorm van gewetensbezwaar tegenover iedereen die zich beroept op de intolerantie van een heilige oorlog :*

het is de anti-kruistocht. » Allemaal beweringen waarvan geen spoor terug te vinden is in de geschriften van de 13de eeuw !

Sinds het Concilie is het in de Kerk al "dialoog" wat de klok slaat en Franciscus van Assisi is daar de vaandeldrager van geworden. In oktober 2001, vlak na de aanslagen van 11 september, luidt het in een toespraak van Giacomo Bini, generaal overste van de franciscanen : « *Een bisschop, teken van hoop, heeft tot taak [...] aan te sporen om aanwezig te zijn op plaatsen van breuk, spanning en verdeeldheid, naar het voorbeeld van Franciscus van Assisi die ongewapend sultan Malek-El-Kamil ontmoette en er in slaagde met hem te dialogeren, terwijl de legers van de kruisvaarders van heel Europa er alleen maar aan dachten de vijand te overwinnen.* » Tolan reageert echter kritisch op die stelling : « *Die bewering veronderstelt dat het doel van de onderneming de dialoog was en niet de bekering van de sultan of het streven naar het martelaarschap* » (p. 492).

Maar die nieuwe theorieën hadden het niet kunnen halen als de pausen zelf de traditionele visie bewaard hadden. Tolan onderstreept terecht dat Joannes-Paulus II « *meer dan wie ook Assisi en Sint-Franciscus gepromoot heeft tot emblematische oecumenische dialoog* » met de gebedsdagen voor de vrede in aanwezigheid van leden van alle religies (1986, 1993 en 2002). En kardinaal Ratzinger schreef in 2002 : « *Franciscus begreep dat de kruisvaarten niet het juiste spoor waren om de rechten van de christenen in het H. Land te verdedigen. Als wij als christenen de weg naar de vrede inslaan volgens het voorbeeld van Sint-Franciscus, dan moeten we niet bang zijn om onze identiteit te verliezen ; het is precies zo dat we haar zullen terugvinden* » (*Lo splendore della pace di Francesco*).

Wat paus Franciscus betreft, die sprak in Abu Dhabi of Marokko de Naam van Jezus Christus niet uit en had het niet over zijn Kruis. In het kader van de dialoog predikte hij verzoening en universele broederschap in naam van het geloof in Eén God, gemeenschappelijk aan christenen en moslims – een God zonder Zoon : Allah dus. De Opperherder veroordeelt de kruistochten en verklaart dat ze voorgoed tot het verleden behoren, zonder een onderscheid te maken tussen de *jihad* van Islamitische Staat en de kruisvaart van de H. Lodewijk IX.

Jezus heeft echter gezegd : « *Zonder Mij kunt gij niets.* » De vrucht van die valse verzoening is de voortdurend toenemende dreiging van « *een Derde Wereldoorlog in bedrijven* », zoals de paus zelf zegt, met Jeruzalem als epicentrum. En de teloorgang van de zielen, overeenkomstig de boodschap van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima. « *Niemand heeft God tot Vader die Maria niet tot Moeder heeft.* » Sint-Franciscus had dat goed begrepen, hij die « *met een onuitsprekelijke liefde hield van de Moeder van de Heer Jezus, want zij is het die ons de glorieijke Heer tot broer heeft gegeven en het is door haar dat wij erbarmen hebben verkregen* » (*Legenda Major* 9, 3).

broeder Louis-Gonzague van de Bambina

BELGIË EN ZIJN KOLONIE

MOORD MET VOORBEDACHTEN RADE

Op het moment van de onafhankelijkheid, in 1960, was Belgisch-Congo op weg om de meest geïndustrialiseerde en op sociaal gebied de meest vooruitstrevende kolonie van het Afrikaanse continent te worden. En plots kwam er aan alles een bruusk einde en was het gedaan. Overal leest men vandaag dat de dekolonisatie nu eenmaal «onvermijdelijk» was en dat de breuk met het moederland voortvloeide uit «de gang van de geschiedenis». Niets is echter minder waar: onze kolonie werd onafhankelijk gemaakt door buitenlandse krachten die daar belang bij hadden. En op het beslissende ogenblik capituleerde onze eigen regering en gaf Belgisch-Congo zonder slag of stoot op.

In februari 1945, toen de Tweede Wereldoorlog op zijn einde liep, kwamen de Grote Drie samen in Jalta op de Krim. «*Een utopische oude man [Roosevelt] en een bloeddorstig monster [Stalin] verdeelden de wereld onder elkaar*» (abbé de Nantes), terwijl Churchill namens het machteloos geworden Europa toekeek.

De rol van de Europese naties was inderdaad voorgoed uitgespeeld. Om ze volledig schaakmat te zetten, was het noodzakelijk ze te beroven van hun overzeese gebieden, die sinds de 19de eeuw hun grootheid en hun levensader hadden gevormd. Washington en Moskou zetten samen de dekolonisatie in gang en schiepen het instrument om de vernietiging te realiseren: de Verenigde Naties, opgericht op 25 april 1945 als opvolger van de Volkenbond.

BEMOEIENIS MET DE MANDAATGEBIEDEN

Na de Eerste Wereldoorlog hadden de overwinnaars zeggenschap gekregen over de Duitse kolonies en delen van het Ottomaanse rijk in de vorm van *mandaten*. Het was de Volkenbond die het beheer over die gebieden had toegewezen aan bepaalde koloniale mogendheden, als een soort van voogdij-schap. Zo had België een mandaat gekregen over Ruanda-Urundi. De tactiek van de VN, onder impuls van de Amerikanen en de Sovjets, zou er in bestaan om de koloniale mogendheden te verplichten steeds meer rekenschap af te leggen van dat beheer, met de bedoeling dat zij in een volgend stadium controle zouden moeten dulden over hun kolonies zelf.

Het begon met de omvorming van de mandaatgebieden tot trustschappen en de vraag van de VN aan de betrokken

koloniale naties om «*aan het secretariaat-generaal ten titel van informatie [...] alle statistische inlichtingen te verstrekken met betrekking tot de economische, sociale en pedagogische condities van de gebieden waarvoor zij verantwoordelijk waren. In 1946 droeg men het secretariaat-generaal op om in het jaarverslag van de VN een verslag van de overgemaakte informatie op te nemen en die gegevens te analyseren opdat een comité ad hoc ze zou kunnen bestuderen*» (André-Bernard Ergo, *Congo belge. La colonie assassinée*, L'Harmattan, 2008, p. 206).

De rol van dat comité ad hoc nam snel in belang toe. Het werd een permanent “speciaal comité” dat een toezichtfunctie opeiste over het werk van de trustschaphouders en hen probeerde te onderwerpen aan de aanbevelingen van de Algemene Vergadering.

België voelde de bui hangen en zette zich schrap. Gelukkig voor ons land beschikte het in die periode over een uitstekend vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties: Pierre Ryckmans, de voormalige gouverneur-generaal van Belgisch-Congo over wie we het in vorig artikel al hadden [zie *België en zijn kolonie: de Tweede Wereldoorlog en het Tienjarenplan in HUIJ IS VERREZEN!* nr. 103, januari-februari 2020]. Toen Sovjetsatelliet Polen op de plenaire vergadering een felle aanval lanceerde tegen de manier waarop België zijn voogdij-schap over Ruanda-Urundi invulde – «*Er zijn slechts 35 geneesheren werkzaam en de helft van de kinderen gaat niet naar school!*» – hield Ryckmans een vurig pleidooi waarin hij de kritiek weerlegde en onderstreepte dat zijn land met fierheid mocht terugblikken op het reeds gepresteerde werk.

De Poolse vertegenwoordiger vroeg zich schamper af waarom

Vertegenwoordigers van 50 landen keuren het Handvest van de Verenigde Naties goed in San Francisco op 25 april 1945. Via de VN zullen de Verenigde Staten en de Sovjetunie het oude Europa van zijn kolonies beroven... om er daarna zelf de lakens uit te delen.

België eigenlijk zo graag in zijn trustgebied wou blijven, waarop de vroegere gouverneur-generaal een schitterend getuigenis aflegde over wat de kern van een goed begrepen kolonialisme is: « *Wij willen in Ruanda-Urundi blijven omdat er in het leven van de volkeren én van de mensen andere belangen zijn dan het puur economisch belang. Wij willen er blijven net omdat er nog veel te doen is, omdat wij in dat land een groot menselijk werk begonnen zijn dat wij tot een goed einde willen brengen; omdat wij een missie van voogdijchap aanvaard hebben die wij tot het einde toe willen vervullen. En wanneer de doelstellingen vastgelegd in het Handvest [van de VN] verwezenlijkt zijn, dankzij ons, dankzij onze hulp, dan zal dat volk in volle besef en in volle vrijheid kunnen beslissen over zijn toekomst.* »

DE KOLONIES IN HET VIZIER

Al in 1945 had Nederlands-Indië zich onafhankelijk verklaard; het moederland zou de republiek Indonesië pas vier jaar later erkennen, onder druk van de VN. Groot-Brittannië liet in de daaropvolgende jaren een hele reeks Aziatische kolonies los die onafhankelijke staten werden: India, Pakistan, Birma, Sri Lanka. Het Britse mandaatgebied Palestina vervelde tot het koninkrijk Transjordanië en de staat Israël. Frankrijk gaf zijn mandaat over Syrië op in 1946 en werd kort daarop geconfronteerd met grootschalige opstanden in Indochina.

Ondertussen verschoven de VN de aandacht steeds meer van de trustgebieden naar de kolonies zelf. In 1951 spoorde de organisatie de koloniale mogendheden aan om hun kolonies via eigen vertegenwoordigers aan de debatten te laten deelnemen, alsof het om onafhankelijke entiteiten ging! Het was duidelijk dat de VN daarmee hun boekje ver te buiten gingen en openlijk aanstuurden op een algemene dekolonisatie.

In die tijd « *waren 43 landen van de 60 die vertegenwoordigd waren altijd bereid om gelijk welke anti-kolonialistische resolutie te stemmen* » (Ergo p. 214). België accepteerde die bemoeienis met zijn interne keuzen niet en beet van zich af: « *Belgisch-Congo vormt met het moederland één zelfde staat die één zelfde nationaliteit heeft. De Congolese bevolking leeft binnen de nationale grenzen van de Belgische staat* » (Ryckmans in april 1953). Geen enkel ander land heeft het recht om tussenbeide te komen in de manier waarop een soevereine staat zichzelf bestuurt. Om zijn argumentatie kracht bij te zetten besloot België om te stoppen met het overmaken van informatie over zijn kolonie en niet meer deel te nemen aan de vergaderingen van het speciaal comité – en daarvoor « *hebben we de goedkeuring van de Algemene Vergadering niet nodig* »!

Het Belgische standpunt – bekend geworden als de “Belgische thesis” – valt niet in goede aarde in Washington. In 1956 drukken de VS een resolutie door waarin aan ons land gevraagd wordt om de voorwaarden en het tijdstip te bepalen voor de autonomie van Ruanda-Urundi... Het ontlokt Ryckmans

de bittere reactie dat « *men diegenen die Afrika in brand steken met rust laat, maar ruzie zoekt met hen die hun best doen om de branden te blussen.* »

Want ook in Afrika is het virus van het onafhankelijkheidsstreven zich aan het verspreiden. De Koude Oorlog woedt volop en beide machtsblokken proberen hun invloed te vergroten door de zwarte intelligentsia in de kolonies voor hun respectievelijke kar te spannen. Via de buitenlandse ambassades worden de meest bekwame studenten opgespoord en ideologisch klaargestoomd om een politieke rol te spelen. De kolonies moeten onafhankelijk worden... ten gunste van het nekoloniaal beleid van Washington en Moskou!

STROMANNEN VAN DE MACHTSBLOKKEN

In Belgisch-Congo ligt het voor de hand dat zowel de VS als het Oostblok gaan vissen in de vijver van de *évolués*, de nieuwe sociale klasse van ontwikkelde zwarten. De jonge afgestudeerde Congolezen vinden elkaar in studiekringen waar allerlei onderwerpen aangekaart worden, zoals de verbetering van de sociale omstandigheden van hun klasse en de wens om meer betrokken te worden in de beslissingsprocessen. De voornaamste van die studiekringen is de UNISCO (*Union des intérêts sociaux congolais*), waarin weldra een centrale rol gespeeld wordt door een briljante oud-seminarist van de paters scheutisten: Joseph Kasavubu.

Kasavubu behoort tot het Bakongovolk en werkt als ambtenaar bij de koloniale overheid. Hij houdt binnen de UNISCO warme pleidooien voor de verdere emancipatie van de *évolués*: gelijk loon voor gelijk werk, volwaardige deelname aan de administratie, toegang tot instellingen die tot dan toe enkel aan Europeanen voorbehouden zijn enz. Er is geen sprake van een ontvoogdingsstrijd van de Congolese gemeenschap als geheel, het gaat enkel om de verdere opgang van de eigen sociale stand. De ontwikkelde zwarten willen gelijk worden aan de blanken. Het woord “onafhankelijkheid” valt nooit: « *Hoewel de meerderheid van de leden die droom allicht wel koestert, zijn ze van mening dat die toestand niet kan bereikt worden tenzij na een lange evolutie* » (Ergo p. 249).

Halverwege de jaren 1950 verandert Kasavubu plots van koers en wordt hij een vurig aanhanger van de onafhankelijkheidsgedachte. Zo goed als zeker is hij kort tevoren gerekruteerd door de Amerikanen; we weten dat hij na 1960, als president, op de loonlijst van de CIA stond (cf. William Blum, *Killing Hope. U.S. and CIA Military Interventions since World War II*, Londen, 2003, p. 158). Washington ziet met lede ogen hoe veel Afrikaanse nationalisten gepatroneerd worden door de Sovjets – denken we aan Sékou Touré in Frans-Guinee, Nkrumah in het latere Ghana – en wil absoluut niet dat de bodemrijdommen van Congo na het verdrijven van de Belgen in communistische handen vallen.

In 1955 wordt Kasavubu verkozen tot voorzitter van de ABAKO (*Alliance des Bakongo*), een culturele vereniging van het Bakongovolk. Die instelling

JOSEPH KASAVUBU (1913-1969),
de man van Washington.

smeedt hij om tot een politieke partij die opkomt voor de belangen van de eigen etnie, tegen de Bangala die afkomstig zijn van de Boven-Congo. Daarmee roept hij de oude demonen van het tribalisme terug tot leven, terwijl de Belgische kolonisator zich juist ingespannen had om de stammentwisten voor goed te neutraliseren...

DE REIS VAN MWANA KITOKO

Van 15 mei tot 22 juni 1955 brengt de 24-jarige koning Boudewijn een bezoek aan Congo. Het wordt een reusachtig succes: de zwarten zijn geestdriftig over *Mwana Kitoko*, "de knappe jongeman" in zijn smetteloos wit uniform. Tot ontgoocheling allicht van de tegenstanders van de kolonisatie in binnen- en buitenland is er op geen enkel moment sprake van kritiek of van incidenten. De inlandse bevolking geeft massaal en spontaan blijk van haar vertrouwen in de Belgische kolonisator. Een reporter van de (socialistische!) krant *Vooruit* schrijft in zijn verslag: « *Congo is een oasis van rust en evenwicht in een koloniale wereld in gisting en beroering* » (26 mei 1955).

Bij zijn terugkeer in Brussel verwoordt de vorst zijn indrukken en kaart hij ook het belangrijkste aandachtspunt aan:

« *De ontvangst die ik van de Congolese bevolking heb ontvangen, vormt werkelijk het meest treffend bewijs van het vertrouwen dat België haar inspireert. Dat vertrouwen brengt voor ons de zwaarste verantwoordelijkheden voort. De essentiële vraag die zich nu in Congo stelt [...] betreft de menselijke relaties tussen blanken en zwarten. Het volstaat niet een land uit te rusten, het een wijze sociale wetgeving*

te schenken, het levensniveau van de bewoners te verbeteren; de blanken en de zwarten moeten in hun dagelijkse betrekkingen het bewijs van zoveel mogelijk wederzijds begrip tonen. Dan zal het moment aangebroken zijn [...] om aan de Afrikaanse territoria een statuut te geven dat, voor het geluk van allen, de duurzaamheid van een werkelijke Belgisch-Congolese gemeenschap zal verzekeren... » (1 juli 1955).

Voor de koning en voor het grootste deel van de Belgen met hem is het duidelijk dat voor de kolonie een grote toekomst weggelegd blijft, op voorwaarde dat men niet op zijn lauweren rust en concrete maatregelen neemt om de zwarten meer bij de zaken te betrekken. Evolutie, geen revolutie. Niemand die gezond verstand heeft, of hij nu in België woont of in Congo, vraagt om onafhankelijkheid en de voorspelbare chaos die daaruit zou voortvloeien.

DE KERK KIEST VOOR DE ONAFHANKELIJKHEID

Van de traditionele drie steunpilaren van Belgisch-Congo – de drie K's: Kerk, kapitaal en koloniale overheid – is het de Kerk die als eerste overstag gaat. Zij is ervan overtuigd dat zij sterk genoeg staat om in Congo los van het koloniaal systeem te functioneren – een misrekening waarvoor zij in de jaren zestig zwaar zal betalen, wanneer missionarissen en zusters door de Simba's gefolterd, verkracht en vermoord worden...

De ommezwaai gebeurt in zorgvuldig geplande stappen.

Een half jaar na de reis van de koning publiceert de Leuvense hoogleraar Jef Van Bilsen in het maandblad van het Algemeen Christelijk Werknemersverbond een « Dertigjarenplan voor de politieke ontvoogding van Belgisch Afrika ». Hij verwijt het koloniaal bewind "paternalisme" en natte-vingerpolitiek en pleit voor de vorming van een inlandse elite die drie decennia later – in 1985 dus – het heft in

PATRICE LUMUMBA (1925-1961),
de man van Moskou.

handen zal kunnen nemen. Van Bilsen negeert het bestaan van het Tienjarenplan uit 1949, het grootste sociaal plan dat ooit in een kolonie ten uitvoer is gelegd. Hij zwijgt over de recente veralgemening van het middelbaar onderwijs en de creatie van twee universiteiten. Zijn artikel is een denkoefening die vrij los staat van de realiteit op het terrein, wat hem overigens door de koloniale zeer kwalijk genomen wordt. Uiteindelijk blijft van zijn bijdrage slechts één ding hangen: "onafhankelijk binnen dertig jaar".

In juni 1956 organiseren de missiebisdommen van Congo een algemene conferentie, die afgesloten wordt met een mandement. Daarin verklaren zij dat alle bewoners van een land het recht hebben om deel te nemen aan het openbaar bestuur en dat het voogdijland de plicht heeft om de uitoefening van dat recht mogelijk te maken. « *De Kerk, onderlijnden de prelaten, hoefde zich niet uit te spreken over de modaliteiten van de emancipatie van een volk, maar zij beschouwde die ontvoogding als legitiem vanaf het ogenblik dat zij vervuld werd in eerbied voor wederzijdse rechten en liefdadigheid* » (Zana Aziza Etambala, *Congo '55-'65. Van koning Boudewijn tot president Mobutu*, Lannoo 1999, p. 68).

Dat komt neer op een herderlijke zegen voor het onafhankelijkheidsstreven, al wordt die term zorgvuldig vermeden. De volgende stap wordt gezet door een groep zwarte katholieke intellectuelen onder leiding van priester Joseph Malula, de latere aartsbisschop van Leopoldstad. In hun tijdschrift *Conscience africaine* publiceren zij in juli van hetzelfde jaar een manifest dat de ideeën van Van Bilsen overneemt, maar verder gaat: het concept van een Belgisch-Congolese gemeenschap, door de koning naar voren geschoven, wordt van de tafel geveegd; de Congolese eigenheid moet gerespecteerd worden en er moet gestreefd worden naar een broederband tussen **twee onafhankelijke en gelijkwaardige staten**.

Hoezeer er met vuur gespeeld wordt, blijkt twee maanden later wanneer de ABAKO van Kasavubu uitpakt met een tegenmanifest. Dat verwerpt het hele idee van een dertigjarenplan, wil dat er zo vlug mogelijk een eind komt aan de kolonisatie en eist de oprichting van politieke partijen en algemeen stembrecht.

HET VERGIF VAN HET PARTIJENSYSTEEM

België, dat er altijd over had gewaakt het binnenlands partijpolitiiek gekrakeel niet te exporteren naar de kolonie, organiseerde in december 1957 verkiezingen voor de gemeenteraden in drie grote Congolese steden. Het was een voorzichtige poging om de zwarten meer verantwoordelijkheid te geven, maar helaas liet men daarvoor politieke partijen toe – met rampzalige gevolgen. Van veel meer wijsheid getuigde het hierboven vermelde manifest van *Conscience africaine*: « *Politieke partijen zijn een kwaad en zijn nutteloos. De Belgische politieke verdelingen zijn een gevolg van historische omstandigheden die eigen zijn aan België.* »

In Leopoldstad en zijn districten behaalde de ABAKO van Kasavubu, de enige partij die goed georganiseerd was, « *een verpletterende overwinning en veroverde 129 van de 170 zetels. Acht van de tien burgemeesterssijerpen die voor de autochtonen gereserveerd waren, gingen naar haar. De leiders-burgemeesters van de ABAKO waren vrij van alle materiële zorgen met een maandelijks inkomen tussen 25.000 en 30.000 frank en konden zich volledig wijden aan de verdere politieke ontwikkeling van hun beweging* » (Ergo p. 250).

Nochtans vormden de Bakongo niet de meerderheid van de bevolking in de hoofdstad. De talrijkste groep, de Bangala, waren echter hopeloos verdeeld over talloze partijtjes volgens tribale scheidslijnen en trokken dus in het "democratisch" spel aan het kortste eind. Hun aartsvijanden van oudsher speelden nu over hen de baas!

Zelfde situatie in Elizabethstad, waar de goed gestructureerde partij van de Baluba uit Kasai triomfeerde. De authentieke Katangezen waren woedend op de *Kasaiens* en verenigden zich kort daarna in de CONAKAT (*Confédération des Associations Tribales du Katanga*), waarvan Moïse Tshombe later de leider werd. « *Het eerste objectief van Conakat was de groeiende macht van wie zij als Baluba-indringers beschouwden, in te perken* » (Etambala, *op. cit.*, p. 71). Aan de vooravond van de onafhankelijkheid kregen de etnische tegenstellingen de Congolezen opnieuw in hun greep. Het woord "partij" camoufleerde de machts-honger van elke afzonderlijke stam...

EEN ZWARTE VOLKSTRIBUUN

« *Wij moeten compleet getrouw blijven aan alle vertegenwoordigers van de overheid om in een geest van volmaakte loyaliteit een echt overzees België op te bouwen. We hebben niet het recht om voor eender welk motief of in de hoop enkele kleine gunsten te verkrijgen, afbreuk te doen aan het geniale werk van Leopold II, dat een werk was van heropstanding, bevrijding en emancipatie van de inlandse bevolking.* »

Aan het woord is Patrice Lumumba, journalist en bediende bij de posterijen in Stanleystad, en zijn lof op het koloniaal systeem spreekt hij uit in 1956. Twee jaar later is diezelfde Lumumba medestichter van het *Mouvement National Congolais* (MNC), een procommunistische partij die een onafhankelijk en unitair Congo predikt. Ondertussen is hij, als lid van een selecte groep *évolués*, naar België mogen reizen om de Wereldtentoonstelling in Brussel te bezoeken, waar hij benaderd wordt door antikoloniale kringen en leden van de Belgische Communistische Partij. Terug in de kolonie roept Lumumba, die een gedreven en charismatisch spreker is, voor een publiek van 7000 toehoorders op tot « *de liquidatie van het koloniaal regime en van de uitbuiting van de ene mens door de andere* ».

Op het einde van de jaren vijftig « *kreeg Lumumba, hoewel hij het ontkende, op regelmatige*

Een aantal "évolués" mag de Wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel bezoeken, waar ze worden benaderd door antikoloniale groeperingen.

*wijze geld van communistische zijde, onder meer een cheque van 27 miljoen [frank] waarvan een fotokopie bestaat. Verder een som van 10 miljoen, verdeeld als volgt: eerste schijf van 5 miljoen voor propagandamateriaal (20 voertuigen, pamfletten gedrukt in België, foto's, kentekens). Van die vijf miljoen werd 724.000 frank gestort op verschillende rekeningen van Lumumba in Brussel, Genève en Leopoldstad. De tweede schijf van 5 miljoen moest in Congo aan hem overhandigd worden... » (Pierre Houart, *La pénétration communiste au Congo*, Brussel, 1960, p. 12).*

Van grote invloed op alle Congolese voormannen is de toespraak die het Franse staatshoofd generaal De Gaulle op 24 augustus 1958 houdt in Brazzaville, de hoofdstad van de Franse kolonie aan de overkant van Leopoldstad: « *Het moederland zal zich niet verzetten tegen de onafhankelijkheid. Als de meerderheid van de bevolking van een territorium "neen" stemt bij een referendum, dan betekent dit dat het betrokken territorium zelf zijn weg wil verderzetten, alleen en op eigen risico. Het moederland zal daar de besluiten uit trekken en ik garandeer dat het zich niet zal verzetten.* » Als het machtige Frankrijk door de knieën gaat, welk verzet kan het kleine België dan nog bieden?

De roep om onafhankelijkheid begint steeds luider te klinken. De pan-Afrikaanse conferentie van Accra (december 1958), waaraan Lumumba deelneemt naast "waarnemers" uit de Sovjetunie en de Volksrepubliek China, schuift een datum naar voren: in 1960 moeten alle Afrikaanse kolonies autonoom zijn.

RELLEN IN LEOPOLDSTAD

De koloniale overheid doet haar uiterste best om de situatie onder controle te houden, maar kan steeds minder rekenen op de politici in Brussel, van wie gelatenheid zich meester maakt. Is de dekolonisatie niet onver-

mijdelijk? Hebben andere en grotere koloniale mogelijkheden al niet moeten inbinden? En vooral: hoelang zal het klimaat in Congo nog vreedzaam blijven?

Zij worden als het ware op hun wenken bediend. Op 4 januari 1959 breken geheel onverwacht opstootjes uit in Leopoldstad naar aanleiding van de annulering, door de overheid, van een geplande massabijeenkomst van de ABAKO. Oproerkraaiers binnen de opgedaagde menigte, die men niet op tijd heeft kunnen verwittigen, beginnen plots met stenen te gooien en in de lucht te schieten. Er ontstaan vechtpartijen en auto's worden in brand gestoken. Een groep zwarten

trekt naar de wijk van de Portugezen en de Grieken, die geplunderd en vernield wordt. De rellen duren enkele dagen, maar worden dan de kop ingedrukt door de *Force publique*. Kasavubu en zijn luitenanten worden gearresteerd en verdwijnen achter de tralies. Officieel vallen er onder de zwarten 42 doden en 209 gekwetsten; een veertigtal Europeanen loopt verwondingen op.

De blanken in de kolonie zijn diep geschokt door de onvoorziene uitbarsting van geweld, maar het is in België dat overhaaste conclusies getrokken worden. Politici en media zien het spookbeeld opdoemen van de "Algerijnse nachtmerrie", de bloedige strijd om de afscheuring van de Franse Noord-Afrikaanse kolonie, en willen zo vlug mogelijk van Congo af. Boven een foto van een uitgerand autowrak titelt *De Standaard* op 7 januari: « *De waarschuwing: niet langer talmen met nieuwe politiek.* »

Men maakt zichzelf wijs dat toegeeflijkheid van Belgische zijde de zwarte leiders minzaam zal stemmen, zodat ook na de onafhankelijkheid goede betrekkingen met het moederland mogelijk blijven.

Voor CVP-premier Gaston Eyskens, die in de zomer van 1958 aan de macht komt, is de onaf-

De rellen in Leopoldstad (januari 1959) doen de Belgische regering overhaast besluiten om Congo onafhankelijk te maken.

In december 1959 brengt koning Boudewijn een tweede bezoek aan Congo. De geestdriftige zwarte bevolking is ervan overtuigd dat hij de onafhankelijkheid komt uitroepen...

hankelijkheid een uitgemaakte zaak en hij zal die doordrukken tegen de koloniale overheid in.

In het voorjaar van 1959 stuurt hij minister van Koloniën Van Hemelrijck naar Congo om er met de zwarte partijleiders gesprekken over de toekomst van het land te beginnen – over de hoofden van de koloniale gezagsdragers heen. Die laatste weten perfect hoe weinig de zwarte leiders in werkelijkheid vertegenwoordigen en hoe onvoorbereid ze zijn om verantwoordelijkheid te dragen. De minister vraagt de invrijheidsstelling van de gevangenen ABAKO-leiders, maar een verontwaardigde gouverneur-generaal Cornelis weigert dat. Van Hemelrijck, geruggensteund door Eyskens, drijft zijn zin door: Kasavubu en co. worden op een vliegtuig naar België gezet en daar vrijgelaten!

De kolonials kunnen de dolkstoot van de minister hoegenaamd niet waarderen. In Bukavu bekogelen woedende blanken Van Hemelrijck met eieren en tomaten. Voor de zwarten wordt het stilaan duidelijk dat er, voor de eerste keer, verdeeldheid heerst onder de Belgen.

« *De zwarte politici zijn bijzonder verbaasd over de in hun ogen erg zwakke reactie op de januari-gebeurtenissen en erg geveild door de ministeriële attenties. Ze hebben twee dingen snel door: de koloniale overheid en de Brusselse politieke overheid zitten op twee golfengten en er valt munt te slaan uit die verdeeldheid. De positie van de Kongolezen wordt met de dag sterker...* » (V. Foutry en J. Neckers, *Als een wereld zo groot waar uw vlag staat geplant. Kongo 1885-1960*, BRT Instructieve Omroep, 1986, p. 57)..

« DIPENDA »!

Onafhankelijkheid, *indépendance*! Het toverwoord, verbasterd tot *Dipenda*, doet de hoofden van de Congolezen op hol slaan. De meest dwaze verwachtingen doen de ronde: gedaan met werken en belasting betalen, het paradijs op aarde, de blanken die de zwarten moeten dienen... en Europese vrouwen voor de zwarte mannen! Het onrealistisch toekomstvi-

sioen wordt nog aangedikt door de Congolese partijchefs, Kasavubu en Lumumba op kop, in hun onderlinge concurrentie om volgelingen binnen te rijden.

De omgeving van Luluaburg (Kasai) is in oktober 1959 het toneel van bloedige gevechten tussen de stammen Baluba en Lulua. « *De Lulua ontgroeven er hun oude lansen en messen, beschilderden hun gelaat zoals tijdens de traditionele gevechten en bestookten de huizen en dorpen van Baluba. De aanslagen op de Baluba duurden een viertal dagen* » (Etambala p. 118) en gingen gepaard met moord, verkrachting en verminking. « *De rancune in de harten van mensen die zeer lang vredig naast en met elkaar hadden geleefd was onbeschrijfbaar* » (*ibid.*), een sinister voorproefje van wat het vertrek van de Belgen zou teweegbrengen!

In Stanleystad, de machtsbasis van Lumumba, breekt kort daarna oproer uit. Als een volleerd volksmanier jut de MNC-leider tijdens een mas-sameeting zijn volgelingen op tegen de blanken, waarop het tot een uitbarsting van geweld komt. De onlusten duren enkele dagen, er vallen 40 doden. De provinciegouverneur laat Lumumba onmiddellijk gevangenen nemen en opsluiten.

Gouverneur-generaal Cornelis grijpt de onlusten aan om te onderstrepen dat de overheid vastbera-den zal optreden tegen alle « *onverantwoordelijke en ambitieuze onruststokers die zich schijnbaar door niets meer laten tegenhouden in hun dolle koers naar de macht* ». Het moet gedaan zijn met « *het systematisch uitdagen van het gezag en de wettelijkheid* » (2 november 1959). Het koloniaal bestuur weet dat het volledig kan rekenen op de Weermacht, die er onder de doortastende leiding van generaal Emile Janssens elke keer opnieuw in slaagt de uitbarstingen van anarchie te beteugelen.

Dat laatste beseffen de vijanden van de Belgische koloniale aanwezigheid ook. De zwarte soldaten van de *Force publique* – het officierenkorps is exclusief blank – worden dan ook grondig bewerkt. « *Communistische militanten stuurden vanuit Antwerpen vlugschriften en lieten die clandestien verspreiden in de kampen. Handige propaganda deed overal de ronde: "Er zal geen echte onafhankelijkheid zijn zolang de militaire hiërarchie niet omver gegooit wordt ten voordele van de Congolezen en zolang de Europese officieren niet verwijderd worden"* » (Pierre Houart, *La pénétration communiste au Congo*, p. 20). Wanneer de soldaten na hun dagtaak hun kamp verlaten, worden ze aangeklampt door propagandisten met een goedgevulde portefeuille, die hen meenemen naar bars en trakteren op bier en vrouwen, waarna de hersenspoeling verdergaat (p. 21).

De vastberadenheid van de koloniale vertegenwoordigers om voor Belgisch-Congo te vechten wordt ondermijnd door het politieke milieu in België, dat volledig in de greep is van defaitisme en schrik voor geweld. De ABAKO en het MNC weten dat en verhogen de druk: zij verwerpen elke poging van België om een overgangperiode te organiseren en eisen een Rondetafelconferentie « *onder gelijken* » waarop de zelfstandigheid van Congo bekrachtigd moet worden.

De regering capituleert over de hele lijn. Op 15 december kondigt minister van Koloniën De Schrijver (de opvolger van Van Hemelrijck) in de Kamer aan: « *In 1960 zal de onafhankelijkheid een verworven zaak zijn.* » Hij belooft de organisatie van een Rondetafelconferentie in Brussel voor januari 1960. Ondertussen zullen er eind december in heel Congo gemeenteraadsverkiezingen doorgaan.

Even later brengt koning Boudewijn een tweede bezoek aan Congo. In Stanleystad, waar hij laaiend enthousiast ontvangen wordt, denken de zwarten dat hij de onafhankelijkheid komt uitroepen!

HALSOVERKOP NAAR DE ONAFHANKELIJKHEID

Er bestaat een interessant boek over wat er aan de vooravond van de *Dipenda* in de kolonie allemaal omging: *Les rapports secrets de la Sûreté congolaise*, door kolonel Frédéric Vandewalle, hoofd van de inlichtingendienst van Belgisch-Congo, en Jacques Brassinne, secretaris van de Rondetafelconferentie (2 delen, Brussel, 1973). De waarschuwingen in de regelmatige rapporten van de Sûreté, in het boek *in extenso* aangehaald, werden door de regering in Brussel ofwel niet ernstig genomen, ofwel straal genegeerd. Om de realiteit van de laatste maanden van de kolonie te beschrijven, kunnen we niet beter doen dan gewoon uit die rapporten te citeren.

Rapport van 29 november tot 5 december 1959: « *De voorzitter van de ABAKO [Kasavubu] blijft on-*

derworpen aan buitenlandse invloed... Die invloed is gericht op de dekolonisatie van Belgisch-Congo... De voorbereiding van de verkiezingen gaat in heel het land verder... Op bepaalde plaatsen wordt er druk uitgeoefend op kandidaten die als pro-blank beoordeeld worden. Het gerucht doet de ronde dat deze "verraders" zullen vermoord worden na het vertrek van de Belgen. Het is bijna zeker dat talrijke Congolezen, die in principe gehecht blijven aan de Belgische aanwezigheid [...] daardoor schrik hebben om zich te compromitteren. »

Rapport van 6 tot 12 december 1959: « *De bevolking krijgt meer praat door het spektakel van wat in haar ogen opeenvolgende en onvoorwaardelijke capitulaties van de administratie zijn. "De blanke is de blanke niet meer", zeggen ze, "want hij heeft schrik en laat zich beledigen zonder te reageren"... Er is een vanzelfsprekende orkestratie aan de gang tegen de Belgische regeringspolitiek in Congo... Die orkestratie haalt voordeel uit de acties gevoerd door onder meer het consulaat van Tsjecho-Slovakije in Leopoldsburch en de Communistische Partij van België.* »

Rapport van 13 tot 19 december 1959: « *Bij de aankomst van de Koning in Stanleystad [...] hebben leiders van het MNC en hun aanhangers geprofiteerd van de situatie om incidenten uit te lokken, meer bepaald voor de gevangenis waar de h. Lumumba vastzit... Het is belangrijk dat alle gezagsdragers verantwoordelijk voor de publieke orde verwittigd worden voor een overmatig vertrouwen. Ze mogen niet vergeten hoe gemakkelijk het is om een Congolese menigte te manoeuvreren.* »

Rapport van 20 tot 24 december 1959: « *De verkiezingen zijn in de meest perfecte rust verlopen... Er is informatie verzameld over een Europeaan die de h. Kasavubu heeft aangeraden om over te gaan tot een nieuwe fase in zijn actie. Die zou bestaan uit het vertrek van enkele leden van de ABAKO naar het buitenland om daar een regering te vormen, terwijl men in Congo zou overgaan tot aanslagen op belangrijke personen.* »

Rapport van 3 tot 9 januari 1960: « *Het merendeel van de politieke partijen ondergaat zonder enige twijfel invloed vanuit de coulissen... Wij constateren het feit dat de ideale voorwaarden voor subversie stilaan vervuld zijn in Congo: infiltratie in de schoot zelf van de administratie en hulp van een buitenlandse macht of beweging... Franse, Amerikaanse en Japanse waarnemers [...] verklaren in Leopoldstad dat Congo langzamerhand tot het stadium van gewenste rijpheid komt om het uitverkoren terrein van een communistisch experiment te worden.* »

De Rondetafelconferentie gaat in januari 1960 door in Brussel aan een vierkante tafel. De regering-Eyskens capituleert voor alle eisen van de zwarte "volksvertegenwoordigers".

Rapport van 10 tot 16 januari 1960: « *In het gebied van de Bakuba is de aankondiging van de onafhankelijkheid*

voor de meerderheid van de zwarten de aanleiding geweest om te stellen dat zij, vermits ze toch vrij worden, hun voorvaderlijke gebruiken kunnen hernemen. Dat verklaart de heropflakking van bijgelovige praktijken en hun tragische gevolgen.» In Kasai komt een hekserijzaak aan het licht; de gifproef heeft er aan 250 mensen het leven gekost.

Op 25 januari wordt Lumumba, die wegens opruiing in Stanleystad net tot zes maanden cel veroordeeld is, op bevel van minister De Schrijver vrijgelaten, zodat hij de Rondetafelconferentie kan bijwonen! Die is gestart op 20 januari... zonder dat er welke vertegenwoordiger dan ook van de koloniale bij is, wat uiteraard niet in goede aarde valt bij de blanken in Congo. Alles wordt over hun hoofden heen beslist.

« NA ONS DE ZONDVLOED »

De conferentie geeft toe aan alle eisen van de zwarte politici. Waar in oktober nog gesproken werd over de absolute noodzaak van een overgangsperiode van vier jaar, belooft de regering nu de volledige onafhankelijkheid op 30 juni 1960. Een zegezekere Lumumba duidt de blanken in Congo aan als zondebokken: de zwarten hebben niets tegen België, maar wel tegen het koloniaal bestuur – alsof dat niet gewoon uitvoert wat in Brussel beslist is. De regering zwijgt in alle talen. Ze is vooral bekommerd om haar imago en wil het buitenland tonen hoe vreedzaam België zijn koloniale erfenis liquideert.

In februari ontvangt de koning de deelnemers aan de Rondetafelconferentie op het paleis in Brussel. Kasavubu negeert de invitatie en stuurt zijn kat: een affront dat kan tellen en dat weinig goeds belooft voor de «toekomstige relaties».

Rapport van de inlichtingendienst van 7 tot 13 februari 1960: « *In de zakenwereld bekijkt men de toekomst met optimisme. Men is van mening dat de Congolese regering het onmogelijk kan stellen zonder kapitaal en technici... Het cruciale punt, zegt men in dat milieu, is te weten hoe de nieuwe verantwoordelijken de orde zullen verzekeren, te midden van een mogelijke stammenstrijd, en hoe zij de appetijt van de loontrekkers zullen kalmeren aan wie de meest dwaze beloften gedaan zijn.* »

Rapport van 21 tot 24 februari 1960: « *We mogen niet vergeten dat voor vele nog primitieve Bantoe de onafhankelijkheid het einde betekent van een krachtproef, waarin de Zwarte getriomfeerd heeft over de Blanke. Die laatste is een overwonnen en zal op zijn beurt de nare gevolgen daarvan moeten ondergaan.* »

Rapport van 28 februari tot 5 maart 1960: « *De koloniale zijn verbaasd dat, na zoveel toespraken over de beschavende rol van België, de publieke opinie in het moederland het loslaten van 13 miljoen Afrikanen accepteert als niet meer dan een logistieke operatie... De VS hebben deelnemers aan de Ronde Tafel uitgenodigd voor een reis naar hun land... Vanaf de andere kant van het IJzeren*

Gordijn [...] keren Congolezen terug naar hun land voorzien van precieze richtlijnen en propaganda-materiaal. »

Rapport van 3 tot 9 april 1960: « *In het district van de Beneden-Congo komen er geen belastingen meer binnen... De geestestoestand bij de Europeanen is ronduit slecht... De situatie wordt gekenmerkt door het in gebreke blijven van de wettelijke administratie en een veralgemeende burgerlijke ongehoorzaamheid... Een resolutie van de MNC-Lumumba predikt een revolutionaire afrikanisering van de strijdkrachten, die neerkomt op de installatie van sovjets van soldaten in de eenheden.* »

Rapport van 1 tot 7 mei 1960: « *Er is geen enkele verbetering merkbaar in de algemene toestand, die in staat van voortdurende degradatie is... De reserves aan energie van het administratief personeel raken snel opgebruikt, want men is meer en meer overtuigd van de nutteloosheid van alle inspanningen om het werk van België in Congo te redden... Het gebrek aan gezag, waarvan de gevolgen al vaak onderstreept werden sinds februari 1959, leidt tot een werkelijke leegte die onvermijdelijk tot anarchie moet voeren... De meest in het oog springende politici doen nauwelijks nog moeite om hun relaties met het buitenland te camoufleren.* »

Op die manier glijdt onze kolonie, die heel haar geschiedenis door een toonbeeld van efficiënt bestuur is geweest, tijdens de laatste maanden van haar bestaan weg in wetteloosheid en chaos. Het is een triest spektakel, waarvoor men in Brussel liever de ogen sluit...

* * *

In *Notre Kongo*, het tijdschrift van de ABAKO, verschijnt in maart 1960 een triomfantelijk artikel waarvan het begin als volgt luidt:

« *De zo verschrikkelijke Belgische leeuw, die aan de machtige Caesar zoveel moeilijkheden bezorgde, is zopas geveld door de dwergen van Centraal Afrika. België heeft gecapituleerd tegenover de bliksemsnelle opgang van onze beweging voor nationale bevrijding. In een oogwenk hebben wij de onafhankelijkheid veroverd: wij zijn nu onafhankelijk!* »

België kan niet echt fier zijn op de manier waarop het zijn Afrikaans territorium, de vrucht van het zweet en het bloed van ontelbare werkers, uiteindelijk prijsgegeven heeft, onder druk van het buitenland. Het schitterende werk dat door onze landgenoten verwezenlijkt werd, op materieel en geestelijk gebied, werd opgeofferd op het altaar van de “democratie”. Miljoenen zwarten belandden van de euforie van de *Dipenda* in de miserie van het postkoloniale Congo-Zaïre en onder de hiel van onbekwame zwarte potentaten. De oudste Congolezen, die het koloniaal bestuur nog gekend hebben, aarzelen niet om het te zeggen (maar onder vier ogen, want officieel is het ten strengste verboden): « *Wat hadden we het goed onder de Belgen!* »

redactie KCR

COMMENTAAR OP HET EVANGELIE VAN SINT-JAN

8. GENADE EN BARMHARTIGHEID

NA het felle dispuut met de hogepriesters en Farizeeën, die tevergeefs geprobeerd hebben Hem te laten arresteren, trekt Jezus naar de Olijfberg om er te overnachten. Wil Hij een pauze inlassen? Helemaal niet!

^{8,1} *Maar 's morgens vroeg begaf Hij zich weer naar de Tempel en al het volk kwam naar Hem toe. Hij ging zitten en onderrichtte hen.* Zoals we gezien hebben, gaan de twisten precies over het recht dat Jezus al dan niet heeft om onderricht te geven, vermits « *Hij niet onderwezen is* » in de school van de Schriftgeleerden en Farizeeën (7, 14). In alle kalmte gaat Hij echter verder met lesgeven, en wel met gezag, als een nieuwe Mozes – maar groter dan de profeet.

³ *Nu brachten Schriftgeleerden en Farizeeën een vrouw naar Hem toe die op overspel was betrapt. Ze plaatsten haar in de kring en zeiden tot Hem: "Meester..."* De hypocrieten! Ze beschouwen Hem helemaal niet als hun meester, want ze willen Hem oordelen en zelfs al veroordelen! De aanspreking alleen al verradt dat zij boze bedoelingen hebben. *"Meester, deze vrouw is op heterdaad van overspel betrapt. Nu heeft Mozes ons in de Wet geboden dergelijke vrouwen te stenen. Wat zegt Gij nu?"* Dat zeiden ze om Hem een strik te spannen en tegen Hem een aanklacht te hebben. En helemaal niet uit bezorgdheid om de Wet te doen naleven!

De valstrik is handig gespannen, met de bedoeling Jezus in diskrediet te brengen bij de menigte. Als Hij antwoordt dat de Wet moet toegepast worden en de vrouw gestenigd, dan is Hij niet alleen niet groter dan Mozes, maar toont Hij zich ook een heel gewone Jood, onderworpen aan de Wet zoals iedereen; en dan moet Hij bekennen dat Hij ook flagrant ongehoorzaam geweest is aan de Wet door op een sabbat een lamme te genezen (de lamme van Bethesda). Als Hij zich daarentegen boven de Wet van Mozes stelt

en verklaart dat de vrouw niet gestenigd moet worden, dan maakt Hij zich medeplichtig aan het overspel en schaadt Hij zijn reputatie... Inderdaad, een handige valstrik!

Maar Jezus boog zich voorover en schreef met de vinger op de grond. Wat betekent dat gebaar? Het is allicht nogal stoutmoedig om een afdoende verklaring voor te stellen, vermits niemand bij mijn weten daar tot op vandaag in geslaagd is. Zou het gaan om het antwoord van een nieuwe Mozes? Het is veel meer: het is het gebaar van Jahweh zelf die vroeger met zijn "vinger" de Wet op de twee stenen Tafelen schreef, « *de stenen tafelen, met Gods eigen vingers geschreven* » (Ex 31, 18).

Men zal tegenwerpen dat op die manier wel een hoogstaande betekenis wordt gegeven aan een simpel gebaar, dat misschien alleen maar uitdrukt dat Jezus « *geen enkele aandacht schenkt aan zijn omgeving* » (kanunnik Osty). Maar de gebaren van Jezus zijn nooit vrijblijvend. Het gebaar dat Hij hier stelt, verdient des te meer onze aandacht omdat het de enige keer is dat we Jezus zien "schrijven". Hij is groter dan Mozes en stelt zich gelijk met Jahweh door zijn nieuwe Wet te schrijven: afkeuring van de zonde, maar barmhertigheid voor de arme zondares. En die Wet brengt Hij meteen in praktijk:

⁷ *Een toen ze aanhielden met vragen, richtte Hij zich op en sprak tot hen: "Wie van u zonder zonde is, werpe de eerste steen op haar!"* Dat geldt in de eerste plaats voor de getuige à charge, die

de verantwoordelijkheid voor de terechtstelling moet nemen (cf. Dt 13, 10; 17, 7). Het is een woord van een oneindige wijsheid, dat dan ook in het latere taalgebruik een spreekwoord geworden is. Jezus breekt er de valstrik mee die men voor Hem gespannen heeft, want Hij is vrij op een soevereine manier omdat Hij heilig is. *Toen ze dit hoorden, gingen ze heen,*

CHRISTUS EN DE OVERSPelige VROUW.

Schilderij door Lucas Cranach de Oude, ca. 1520
(München, Bayerische Staatsgemäldesammlungen).

maar de oudsten het eerst. Dat betekent niet dat de oudsten de grootste zondaars waren, wel dat ze dieper nadachten en sneller beseften dat ze schaakmat gezet waren.

⁹ Jezus bleef alleen, de vrouw nog steeds in de kring. Zoals Sint-Augustinus het op een prachtige manier verwoordt: «Ze waren nog slechts met zijn tweeën, de schamele zondares en de goddelijke barmhartigheid» (*misera et misericordia*). Toch lijkt de tekst er op te wijzen dat alleen de aanklagers zich teruggetrokken hebben, vermits de vrouw nog altijd in de kring staat.

¹⁰ Nu richtte Jezus zich op en sprak tot haar: **“Vrouw, waar zijn ze gebleven? Heeft niemand u veroordeeld?”** Zij antwoordde: **“Niemand, Heer.”** En Jezus sprak: **“Ook Ik veroordeel u niet. Ga heen en zondig voortaan niet meer.”**

Het is het laatste woord van het incident en het legt het verband met de aanbeveling van Jezus aan de lamme van Bethesda: **“Zie, ge zijt gezond geworden. Zondig niet meer, opdat u niets ergers overkomt”** (5, 14). Een indrukwekkend dreigement, dat Hij nochtans niet herhaalt tegenover de overspelige vrouw, alsof Hij meer vertrouwen in haar heeft.

Al die Joden hebben hun zondigheid erkend, waarmee ze Jezus gelijk geven toen Hij aan Nicodemus zei dat hun werken slecht waren (3, 19-20). In het aanschijn van Jezus, die het geheim van de harten kent, heeft geen enkele van hen het gewaagd een steen op te nemen en de Wet van Mozes toe te passen. Daarmee brengt de Heer zijn tegenstanders niet alleen in verwarring, maar opent Hij ook de weg naar de barmhartigheid.

* * *

Dames en heren van de jury

We bereiken stilaan het meest tragische moment van het proces. De tegenstanders van Jezus proberen Hem in het nauw te drijven met allerlei verraderlijke vragen, met de bedoeling Hem in het verderf te storten: ze hopen dat ze Hem zaken kunnen doen zeggen die hen de mogelijkheid verschaffen te verklaren dat Hij de dood verdient (“reus mortis”). Dan kunnen zij de menigte ertoe brengen de Godslasteraar te stenigen.

Jezus weerstaat hen evenwel met een oneindige majesteit en grijpt elke nieuwe gelegenheid aan om zijn waarheid te openbaren, een waarheid die steeds subliemer wordt.

abbé Georges de Nantes, december 1990

IK HOUD MIJN OGEN GERICHT OP UW HANDEN, HEER

O mijn God, mijn Vader, ik hef mijn ogen omhoog naar U die in de hemelen zijt. Naar U hef ik mijn ogen op en ik smee om het einde van de beproeving, ik wacht en hoop op de nieuwe dag. Buiten valt smeltende sneeuw in de nacht, alles is koud en maakt ons vanavond triest tot tranen toe. Wanneer dan zal de zon herborren worden, wanneer zal de blauwe hemel terug boven de daken rijzen?

De beproeving lijkt lang te duren wanneer ze te zwaar is. Ik heb de indruk dat alles begint te smelten en in slijk verandert... Ik wist niet dat de hemel zo kon instorten boven onze hoofden. Verkleumd en verloren smee ik U dat de ellende zou ophouden. U, Vader, vraag ik met aandrang om het onverhoopte ochtendgloren van de redding van de Kerk.

Mijn ogen zijn gericht zoals de ogen van de dienaars op de handen van hun meesters, mijn ogen zijn

zoals de ogen van de dienstmeid op de handen van haar meesteres. Ze speuren naar het gebaar, het teken, het bevel waaruit het erbarmen zal geboren worden.

Elke morgen zoek ik tussen het nieuws naar het bericht dat de geboorte van nieuwe tijden aankondigt. Maar elke morgen is het nieuws slechter en 's avonds ga ik weer slapen met mijn verdriet. Heel de aarde is in rust, kalm in haar ongerechtigheid. De Hemel blijft gesloten, de wereld stort zich dieper in de geloofsafval en de nederige gelovigen wanhopen in die schijnvrede. «God der heirscharen, hoelang moet het nog duren eer Gij U ontfermt over Jeruzalem en de steden van Juda, waarop Gij nu reeds zeventig jaren vergramd zijt?» (Zach 1, 12).

Die goddelijke handen die ik zo bewonder zullen echter op een dag in beweging komen. Dan zal de we-

reld beven. Uw ene hand, die van uw almachtige Wijsheid, zal de hoogmoed van de slechte engelen en de mensen breken. Doorheen de spleten en breuken van de wereld zal licht stromen. Uw andere hand, die van uw Barmhartigheid, zal legioenen engelen opwekken om uw Kerk en het Koninkrijk van Maria ter hulp te snellen. Tegelijkertijd zal zij de heiligen van de nieuwe tijden vervullen van het vuur van een ongelofelijke naastenliefde; zij zal hen wonderen en deugden leren die het mogelijk maken de wereld te bekeren!

Ja, ik weet dat uw handen voor mij zullen bewegen. Ze zullen mij orders geven en de ijver om ze uit te voeren. De Gewijde Geschiedenis zal herbeginnen en de toekomst zal mooier zijn dan het verleden!

*abbé Georges de Nantes
Pages mystiques (december 1969)*

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle.*

Stichter: † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur: Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever: A. Van der Schraelen, Driesheide 45, B-2980 Zoersel.

Abonnement voor binnen- en buitenland: € 15. Steunabonnement: vanaf € 20.

Rekening 000-3302057-80. IBAN: BE47 000 3302057 80. BIC: BPOTBEB1.

Internet: <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail: hij.is.verrezen@gmail.com